

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

5/12
december
1996

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

J. d. A.

bijen

Van de redactie

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 5, nummer 12, december 1996

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer, A. M. Kuypers, M. Schyns en W. Wieleman.

326

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, M.J. van Iersel, N. de Jong, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 0317 42 24 22

Telefax 0317 42 41 80

E-mail bijenhuis@tip.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013 583 63 50

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand (de juli- en augustus nummers worden gecombineerd).

Oplage 8.200

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

f20,00 per 20 woorden, elk extra woord f0,50

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Tekening voorplaat gemaakt door: *Jeannette van der Aa uit Berkel-Enschot,*

Rectificatie bij de voorplaat: *In enkele voorgaande nummers is de naam van P. van Breugel abusievelijk verkeerd gespeld.*

In dit decembernummer aandacht voor het 75-jarig jubileum van de NCB.

Wat gebeurt er als bijen te maken krijgen met een enorm aanbod van voer? 'Verzuipt' het broednest? M. van Iersel nam de proef op de som in 'Imkerpraktijken'. Van dezelfde auteur een betoog voor een andere honingkeuring met een herziening van de klassen en normen.

Bijen zijn nijvere verzamelaars maar Baldi Dekker blijkt er ook wat van te kunnen. En dit keer niets over aardstralen maar wel een oproep of lezers iets weten over de invloed van magnetische velden op het gedrag van bijen. Ik ben erg benieuwd wat voor reacties hier op zullen komen!

Dan rest mij nog de lezers van Bijen namens de redactie een prettig Kerstfeest en een gelukkig nieuwjaar toe te wensen.

Martin Schyns

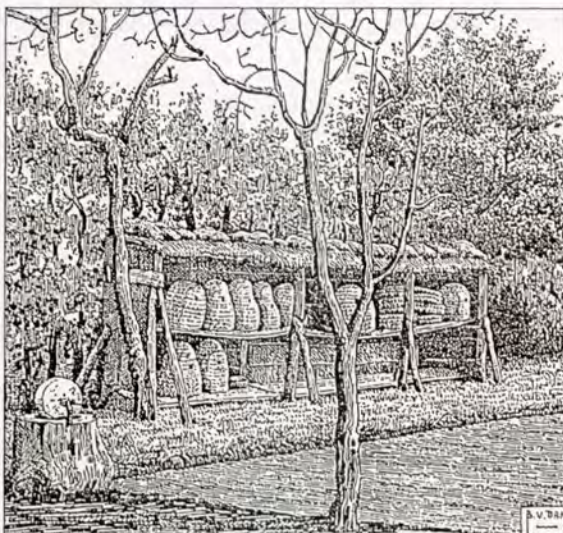
Inhoud

NCB viert 75 jarig bestaan	F. Peter Bohlmeijer	327
Foto van de maand		335
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	336
Imkerpraktijken	M.J. van Iersel	338
Snippers	Wilma Bohlmeijer-Mans	340
Nieuws van de Ambrosiushoeve	Christ Smeekens	341
Van imker tot imker	Ko Zoet	342
Verzamelaars	Ab Kuypers	344
De lezer schrijft		
<i>Dat zijn nou van die fouten</i>	J. Tempelman	346
<i>Ervaring met 'spekraten'</i>	S. Notermans	346
<i>Natuurlijk imkeren</i>	W. Leusink	346
Zwarte bij op Texel	R.F. Noltig	347
Apimondia congres	H.H.W. Velthuis en O. van Laere	348
De saai pagina's van Bijen?	F. Peter Bohlmeijer	327
Verenigingsnieuws LLTB		
<i>Verslag algemene vergadering</i>	Karin Ridderbeks	351
Verenigingsnieuws NCB		
<i>Van de bestuursafel</i>	Jan Beekman	352
<i>Verslag Koolzaadreis</i>	A. Raats	353
Verenigingsnieuws VBBN		
<i>VBBN per E-mail</i>		353
<i>Uit de PC van de voorzitter</i>	Dick Vunderink	354
Familieberichten		354
Kalender		355
Cursussen		355
Vraag en aanbod		356
Register van auteurs	Nienke de Jong	357
Register van onderwerpen	Nienke de Jong	357

Bond van Bijenhouders NCB viert 75 jarig bestaan

F.P. Bohlmeijer

De Bond van Bijenhouders NCB bestaat op 21 december 1996 75 jaar. Een periode waarin het houden van bijen zich heeft ontwikkeld van een puur agrarische activiteit tot een zinvolle vrijetijdsbesteding, die ook een belangrijke bijdrage levert bij de bestuiving van een aantal groente- en fruitgewassen. Een geschiedenis die niet los te zien is van de ontwikkelingen in het algemeen in de bijenteelt in Nederland. Geen doorwrocht historisch betoog maar een schets van de belangrijkste ontwikkelingen binnen en buiten de Bond in de afgelopen 75 jaar.

De traditionele korven, tekening: B. van Dam

Het begin

Tot het eind van de vorige eeuw waren bijenhouders hoofdzakelijk plaatselijk georganiseerd. Het Gilde van Oosterhout is daar een goed voorbeeld van. Het is één van de oudste verenigingen, opgericht in 1670 en nog steeds in volle bloei!

In verband met de teruggang van de bijenhouderij werd door het Koninklijk Nederlandsch Landbouw Comité het initiatief genomen om in 1897 de Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt in Nederland op te richten. Ook Brabant was goed vertegenwoordigd in die Vereniging. In 1907 waren in

veertien plaatsen in Brabant afdelingen met in totaal 386 leden.

De maatschappelijke ontwikkelingen voor en tijdens de eerste Wereldoorlog, zoals de opkomst van het socialisme, vormden een sterke impuls voor de katholieke autoriteiten in de Zuidelijke provincies om zich in belangrijke mate met het maatschappelijke en het gezinsleven te gaan bemoeien.

Gecombineerd met enige onvrede in Brabant over de slechte belangenbehartiging van de zuidelijke imkers binnen de Vereniging, waren deze ontwikkelingen aanleiding tot een afscheiding van de imkersorganisaties in Brabant en Limburg.

Een imkersvereniging paste uitstekend binnen de NCB. De meeste imkers behoorden immers tot de boerenstand. Ook was het streven van de NCB om alle economische takken van het land- en tuinbouwbedrijf binnen de standsorganisatie der boeren te brengen.

Tijdens een vergadering in Eindhoven onder leiding van Deken Van Baars uit Budel werd in februari 1921 door twintig afdelingen besloten een Rooms Katholieke vereniging van imkers op te richten. Op 21 december 1921 werden de Statuten van de 'Bijenhoudersbond van den NCB' officieel vastgesteld. Deken F.A. van Baars werd tot voorzitter gekozen en namens de NCB werd de heer P.J. van Haaren tot secretaris benoemd.

De ontwikkelingen tot 1940

De Bond groeide snel. Bij de plaatselijke afdelingen van de NCB werden ook afdelingen van de Bijenbond opgericht, zodat vijftien jaar na de oprichting de Bond 149 afdelingen met ruim 3900 leden telde. In 1941 telde de Bond 5060 leden, die in 167 plaatselijke afdelingen waren ondergebracht.

Veel aandacht werd besteed aan de voorlichting aan de imkers. Het houden van bijen en informatie over het verenigingsleven kreeg aandacht in het blad 'Sint Ambrosius'. Vanaf 1938 werd het blad samen met de Imkersbond van de LLTB uitgegeven.

Maar ook werd in 1924 een bibliotheek ingericht waar de leden, ook uit Limburg, boeken konden lenen. Naar buiten toe werd voorlichting gegeven over de bijenteelt in het Bijenmuseum dat was

ondergebracht in het Natuur Historisch Museum in Tilburg.

Zomerlessen werden op uitgebreide schaal georganiseerd om het bijhouden op een hoger plan te brengen. Aanvankelijk werden de bijen hoofdzakelijk in korven gehouden. Bijenstanden met tientallen korven was een normaal beeld. Rond 1938 kwam daar geleidelijk verandering in en nam het gebruik van kasten sterk toe.

De imkers leverden hun honing, vaak in de vorm van afgezwavelde verzegelde raten aan de honingzemerijen. De belangrijkste waren in Meijel en Boxtel.

Naast de verwerking van de honing waren de zemerijen ook een belangrijke leverancier van imkermaterialen. In overleg met de Imkersbond van de LLTB werd besloten de krachten te bundelen en een nieuwe Honingzemerij in Boxtel op te richten. Op 26 november 1931 werd de Honingzemerij 'Het Zuiden' feestelijk in gebruik genomen.

De kwaliteit van de honing liet vaak te wensen over, reden voor de overheid om in 1925 met het 'Honingbesluit' regels te stellen. Maar ook werd de wenselijkheid van een keurmerk uitgesproken. Na 6 jaar discussie over dit onderwerp werd in 1930 het Honing Controle Station opgericht en een Rijks Honingkeurmerk ingesteld. Maar veel belangstelling voor deze zaken was er niet bij de imkers.

Om de verkoop van honing te bevorderen, werd door de organisaties een fraaie reclameplaat ontworpen en om de kosten te dekken werd de contributie met 10 cent per jaar verhoogd.

Toen in 1934 Engeland werd getroffen door de mijtziekte, waardoor veel volken verloren gingen, stuurden ook de Brabantse imkers veel bijenvolken

Reclame voor honing (1927), tekening: A. Schots

naar Engeland. De bijenmarkt in Tilburg was één van de belangrijkste leveranciers van volkjes voor Engeland. Ook de naam 'Engelse kastjes' herinnert nog aan die tijd. Zo'n Engels kastje kostte in 1936 bij de Honingzemerij f1,30!

Overigens waren bijenziekten in die periode in Nederland geen belangrijk onderwerp.

De 'Italianen' werden in de tweede helft van de jaren dertig zeer populair. Menig pastoor kwam na een bezoek aan Rome, terug met een paar koninginnen in zijn pij. Maar ook de Honingzemerij kon ze 'tegen concurrerende prijzen direct uit Italië binnen 10 dagen leveren'.

Vanaf 1933 waren het moeilijke tijden, ook voor de bijenhouderij. Zo was de honinggoest in 1935 bijzonder klein, de prijzen laag en de afzet moeilijk. De gezamenlijke bijenhouderij vroeg de Regering om steunmaatregelen. Op praktisch alle vragen werd 'nee' ge-antwoord: geen invoerheffing op buitenlandse honing, geen accijnsvrije suiker en geen verhoging van de bijdrage aan het Honing Controle Station. Bijenhouden werd als een liefhebberij gezien, dus geen overheidssteun.

De bijenhoudersorganisaties ontdekten dat samenwerking noodzakelijk was. Er werd een contactcommissie gevormd. In 1939 werd daar al gesproken over de noodzaak van de oprichting van

Meijel en Boxtel gaan samen, tekening: B. van Dam

Een nieuw begin (1945), tekening: B. van Dam

een Nederlandse Proefbijenstand. Maar door de gebeurtenissen in mei 1940 raakte de wens tot samenwerking op de achtergrond.

De jaren '40 - '45

Het waren slechte jaren voor de georganiseerde bijenhouderij in Brabant. De Algemene Vergadering van 1940 moest worden uitgesteld omdat de leden niet naar Tilburg konden reizen in het begin van de bezettingsperiode.

De honing ging in 1941 op de bon. Er was geen papier meer beschikbaar om het blad 'Sint Ambrosius' te kunnen laten drukken. Het Bestuur van de Bond werd geacht toe te treden tot de Landstand, een door de Duitsers gecontroleerde organisatie.

Het Bondsbestuur achtte dit laatste echter niet in overeenstemming met de doelstellingen van de Bond en stopte daarom haar activiteiten.

Ook het Rijkshoningkeurmerk en het Honing Controle Station verdwenen van het toneel.

Alhoewel de toenmalige secretaris, de heer Van Haaren, binnen de NCB de belangen van de imkerij zo goed mogelijk probeerde te behartigen, was van feitelijke Bondsactiviteiten geen sprake meer.

Met enthousiasme opnieuw begonnen

In 1945 werd de Bond onder de naam 'RK Bijen-

houdersbond van de NCB' opnieuw opgericht.

De bijenhouderij had zich in de oorlogsjaren sterk uitgebreid. In 1946 telde de Bond 400 leden meer dan in 1941. Deze groei zette een aantal jaren door.

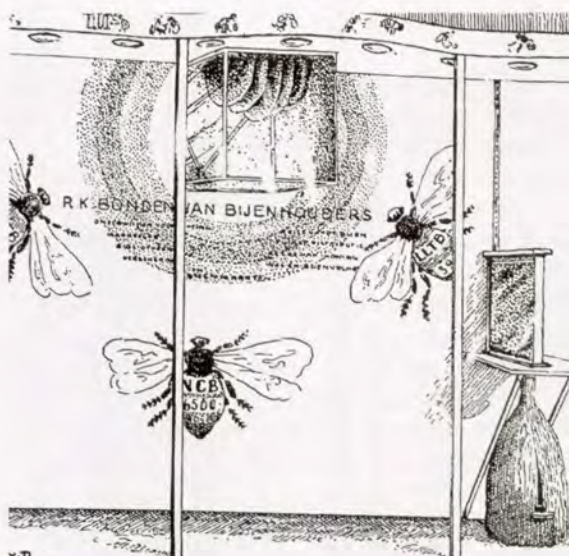
In januari 1947 vierde de Bond haar 25-jarig jubileum. Voorzitter Lauwers was tevreden over wat de Bond in de voorbije 25 jaar tot stand had gebracht. 'Maar nu moeten we verder. Er staat op bijenteeltgebied zoo ontzettend veel te doen. Als we onze tijd goed begrijpen, moet er flink worden aangepakt, veel harder dan ooit te voren. Een groot aantal vraagstukken roepen om een oplossing en dat alles zal veel geld en opoffering kosten. Samenwerking van landbouw, tuinbouw en verschillende verenigingen op bijenteeltgebied kunnen dat onder leiding onzer consulenten tot stand brengen', zo besloot voorzitter Lauwers zijn feestrede.

En inderdaad er veranderde veel. Op 24 november 1948 werd de Bedrijfsraad voor de Bijenhouderij in Nederland opgericht. In de stichting werkten de Imkersbonden van de NCB en de LLTB, de VBBN en de pas opgerichte Imkersbond van de ABTB samen. Belangrijke onderwerpen in het eerste jaar waren: een bestuivingsvergoeding, het gevaar van het gebruik van pesticiden, de weigering van de N.O. Polder om bijenvolken op het koolzaad toe te laten, het oprichten van een Proefbijenstand in Tilburg en een Instituut voor Bijenteeltonderzoek in Wageningen, de prijs van de bijensuiker en de honingprijs en -afzet.

De voorstellen van de heer Mommers voor de inrichting van de Proefbijenstand 'Ambrosiushoeve', werden, na uitgebreide en moeizame discussies, op 24 februari 1951 werkelijkheid. De financiering werd op

De Bedrijfsraad opgericht (1948), tekening: B. van Dam

Het Paviljoen (1949), tekening: B. van Dam

50/50 basis, 50% bijenhouderij en 50% overheid geregeld. Bestuiving van land- en tuinbouwgewassen was een belangrijk onderwerp. Maar bijenhouden was een nevenbedrijf en veelal werden bijen uit liefhebberij gehouden. Reden voor de overheid de kosten niet volledig voor haar rekening te nemen!

In 1949 was er een grote Landbouwtentoonstelling in Eindhoven. Deze gelegenheid werd door de Bond aangegrepen om samen met ABTB en LLTB een speciaal bijenpaviljoen in te richten. Ook werd bij deze gelegenheid een Imkersdag georganiseerd.

Het bijenhouden stond in 1949 beslist in de belangstelling. In Amsterdam werd het eerste Internationale Congres voor Bijenteelt gehouden, een manifestatie waar de Bond haar 'morele en financiële steun' aan gaf.

De Bond was in die tijd zeer actief in het bevorderen van de bijenteelt. Het geven van zomerlessen werd gestimuleerd. Er werd voor de leden een verzekering van de bijenvolken ingevoerd en het Maandblad werd aan scholen tegen een gereduceerd tarief ter beschikking gesteld.

Voor de bestuiving van hardfruit, frambozen en augurken waren de bijen belangrijk. Veel leden van de Bond leverden hiervoor de nodige volken. Het nut van de bijen voor de bestuiving werd door de tuinbouw ook erkend. De veilingen Breda en Veldhoven gaven sinds 1957 een vergoeding voor de imkers uit hun werkgebied; de Bond zorgde dat dit geld bij de desbetreffende imkers kwam.

Zorgwekkend was dat landelijk het ledental van de bijenhoudersorganisaties begon terug te lopen. Ook

de Bond werd met dit probleem geconfronteerd. Als belangrijkste oorzaken werden de lage honingprijs en de hoge suikerprijs genoemd. De Honingzemerij betaalde de imkers nog f1,50 per kilo, terwijl imphoning van goede kwaliteit minder dan een gulden deed.

Bij de jongeren was de belangstelling voor het houden van bijen gering. Reden om veel aandacht te besteden aan opleiding. Zo kregen in 1953 imkers die de beginnerscursus met succes voltooiden en gediplomeerden van de fruitteelt vakscholen een subsidie in de vorm van twee onbevolkte bijenkasten.

1952 was een historisch jaar voor de Nederlandse bijenhouderij. De Aalstermethode werd geïntroduceerd. Nog nooit had een bedrijfsmethode zich in zoveel belangstelling mogen verheugen. Een onderwerp van discussie tussen voor- en tegenstanders tot op de dag van vandaag. Menig imker smulde van de discussies in het blad tussen Heemskerk en meester Lammers.

Om de kwaliteit van het imkeren te verbeteren

De Aalster methode, foto: H. van Gool

startte de Bond in 1954 de bijenteeltbedrijfswedstrijden. Wie binnen een afdeling over een periode van drie jaar het hoogste aantal punten haalde, mocht zich Imkerkampioen noemen. Later werd, naast de plaatselijke wedstrijden, ook provinciaal om de hoogste eer gestreden. Een instituut dat tot op de dag van vandaag nog volop in de belangstelling staat.

Grote belangstelling bij de leden van de Bond was er voor de Imkersdagen. Samen met de andere zuidelijke bonden werden ze bij toerbeurt door één van die bonden georganiseerd. In 1958 werd de eerste in Arnhem gehouden. Tot en met 1991 werden er in totaal 33 gehouden. In de beginjaren waren bezoekersaantallen van 6-700 niet ongewoon.

In 1962 werd Limburg zwaar getroffen door de mijtziekte. Veel volken gingen verloren. De imkersdag

werd dat jaar in Valkenburg gehouden en de Brabantse imkers brachten toen 81 volken mee, waarmee 44 imkers in Zuid-Limburg geholpen konden worden.

Vooral de imkers uit West Brabant, die zich de hulp uit Limburg nog herinnerden toen hun gebied werd getroffen door de Watersnood in 1953, leverden veel volken.

Langzaam werd de tijd rijp om weer over een hechtere samenwerking te praten. Van een fusie wilden zeker de Zuidelijke Bonden nog niet weten. Wel werd een gezamenlijk maandblad als een goede mogelijkheid gezien als start van een nauwere samenwerking tussen de zuidelijke bonden en de VBBN.

In 1965 was het zover. Het eerste nummer van 'Bijenteelt', met een blauwe kaft, de jaarkleur van de koningin, rolde van de persen. Pam van Dongen, sinds 1961 redacteur van 'Sint Ambrosius', vormde samen met R.P. Groenveld van de VBBN de redactie.

In de derde jaargang van het nieuwe blad, was fusie en eenheid één van de belangrijkste onderwerpen. Het onderwerp bleek ook als splijtzwam te werken. De VBBN en de Zuidelijke Bonden gingen weer ieder zijns weegs.

In 1968 verscheen 'Bijenteelt', Maandblad van de Bijenhoudersbond van de LLTB, de Bijenhoudersbond van de NCB en de Imkersbond van de ABTB. En Pam verzuchtte onder 'Nieuwe Start' dat hij de vlag niet uitstak, want: 'De geesten zijn nog niet groot genoeg om door het waas van menselijke gebreken heen

P.A.M. van Dongen, foto: P. Lemoine

elkaars imkerhart te ontdekken. Als gezellig en vriendschappelijk met elkaar bijenhobbyende kinderen hopen we samen te werken, óók met de kindertjes uit die gezinnen, waarvan de Pa's en Moe's het niet met

Spuitschade, tekening: B. van Dam

elkaar kunnen vinden, omdat er één een huis met een luifeltje bezit...!'. Maar hij zou Pam niet zijn dat hij de hoop uitsprak dat dit alleen maar een aanloop zou zijn tot nieuwe fusieverlangens.

Een periode van veranderingen

In de jaren na 1945 werd de structuur van de Nederlandse bijenhouderij en haar plaats binnen land- en tuinbouw min of meer vast gelegd. Maar er waren grote maatschappelijke en landbouwkundige veranderingen op til met grote gevolgen voor de georganiseerde bijenhouderij.

Vertrouwde gezichten uit de voorgaande jaren verdwenen. Secretaris Jo Lauwers ging in 1981 met pensioen, Voorzitter Lammers werd in 1974 opgevolgd door Cees Roelen. Eind 1988 stierf Pam van Dongen, die als redacteur het Maandblad een heel eigen gezicht wist te geven.

De directeur van de Honingzemerij, Jan Sweere, ging in 1993 met pensioen. De band van de Honingzemerij met de imkers kwam steeds meer onder druk te staan. Tot 1980 konden de imkers hun honing nog op de Honingzemerij kwijt en in 1992 waren oude raten niet meer welkom.

Ook vertrouwde gebruiken, zoals de Eucharistieviering, waar traditiegetrouw de Jaarvergadering mee begon, werd in 1994 op verzoek van de verenigingen afgeschaft.

Een belangrijke dracht in Brabant, de framboos verdween en door het gebruik van herbiciden verdwenen eerst de korenbloemen uit de roggevelden en met de opkomst van de maïsteelt verdwenen de rogge-akkers ook. Het gebruik van chemische

Cees Roelen presenteert de 'Bijenkrant'

middelen in land- en tuinbouw was regelmatig aanleiding tot gevallen van ernstige spuutschade.

Van een puur agrarische activiteit ontwikkelde het houden van bijen zich tot een vrijetijdsbesteding waar de relatie tussen natuur en bijen een belangrijk element was. Bij velen was niet het slingeren het belangrijkste doel meer, maar hadden imkers een veel bredere belangstelling. Dit kwam tot uiting op allerlei gebieden van koninginnteelt, rasverbetering, ziektebestrijding, bedrijfsmethoden, drachtverbetering, maar ook de teelt van 'wilde' bijen.

In zijn toespraak bij de viering van het 50-jarig jubileum van de Bond verwoordde voorzitter Lammers het aldus: 'Oorspronkelijk uitgeoefend als een bijverdienste of als bijna enig mogelijke zondagse vrije tijdsbesteding op het platteland is de imkerij nu veelal een hobby ... De doelstelling van de Bond, zowel intern als naar buiten, is daarom in wezen nog hetzelfde maar wel ruimer en doelbewuster geworden. Ook daarom zullen er vaak andere, aangepaste wegen bewandeld dienen te worden.'

Ook de functies van het Landelijk Proefbedrijf 'Ambrosiushoeve' en het Consulentschap veranderden ingrijpend, de overheid verminderde haar steun aan de bijenhouderij en de EEG stelde regels op Europees niveau.

Maar het verenigingsleven binnen de plaatselijke

afdelingen bloeide echter als nooit tevoren. Men was actief in drachtverbetering, organiseren van lezingen en cursussen, bijenmarkten en Ambrosiusviering.

De imkers kregen steeds vaker te maken met bijenziekten. In 1970 was er veel aandacht voor nosema, een ziekte die regelmatig haar tol eiste. Maar ook de gewone mijtziekte was in 1978 een probleem voor Brabant. Maar alles overheersend was de dreiging van de varroamijt, waar in 1977 al voor werd gewaarschuwd. Het duurde tot 1983 voordat de eerste besmetting in het Oosten van Nederland werd geconstateerd, maar binnen een jaar was de mijt over ons gehele land verspreid. In 1980 werden de ZBT's opgericht - drie waren actief in Brabant - om ons op de komst van de varroamijt voor te bereiden. In 1986 werden de verenigingen gevraagd een contactpersoon Ziektepreventie en -bestrijding aan te wijzen. Ieder kreeg een informatiemap en regelmatig werden en worden bijeenkomsten georganiseerd om voorlichting, niet alleen over de varroamijt, te geven. Bijeenkomsten die zich in een grote belangstelling mogen verheugen.

Om tegemoet te komen aan de wensen van imkers om met minder giftige middelen de mijt te bestrijden, ondersteunde de Bond de aanvraag van de VBBN voor de toelating van de mierenzuurplaten voor de varroabestrijding.

Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen is een onderwerp van aanhoudende zorg. Binnen de Afdeling Bijenteelt van het Landbouwschap werd in 1970 een Bestrijdingsmiddelen Commissie opgericht die zorgt voor het overleg met de Plantenziektenkundige Dienst. De Bond stelde een coördinator Spuutschade in, die zorgde voor de contacten met de imker, AID en overige instanties. Ondanks een redelijk strikte regelgeving komen er toch regelmatig

Honing en mede op de Studiedag, foto: F.P. Bohlmeijer

gevallen van vergiftiging van bijen voor. In 1982 was er grote sterfte in de Flevopolder, in 1986 trad er ernstige sterfte op in Bavel. In samenwerking met het Comité Bijenramp Bavel zocht de Bond naar oplossingen, maar het duurde tot 1990 voordat het probleem onder controle was. In Zundert wist de Bond samen met de imkers de oorzaak op te sporen. Toch blijkt het in de praktijk dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de boomkwekerij problematisch blijft en dat het niet altijd lukt om tot een oplossing te komen.

De achteruitgang van het areaal koolzaad in de Flevopolders, 4000 ha in de jaren 80 tot 600 ha in 1995 maakte de noodzaak tot verbetering van de dracht elders noodzakelijk. Drachtplanten kregen regelmatig aandacht op de Studiedagen van de Bond. Ook werd, als onderwerp van een gevorderdencursus, een drachtplantencursus ontwikkeld. In 1988 startte de Bond met Contactpersonen Drachtverbetering en werd een uitgebreide informatiemap voor de contactpersonen gemaakt. Regelmatig worden bijeenkomsten gehouden. Maar ook worden vanuit de Bond in voorkomende gevallen adviezen gegeven aan de verenigingen over assortimentskeuze. De vereniging Sambeek maakte van deze dienstverlening dankbaar gebruik bij de inplant van 0,9 ha en de inrichting van 16 ha met bomen en struiken.

De werkgroep Strabrechtse Heide is binnen de Bond ruim 25 jaar actief. Zij houdt zich niet alleen bezig met het plaatsen van de volken, maar ook het onderhoud van de heide is tegenwoordig een jaarlijks terugkerende happening.

De Landelijke Studiedag Drachtplanten was aanleiding om samen met de andere Bonden een gezamenlijk themanummer Drachtplanten uit te geven.

De verandering van het Burgerlijk Wetboek was

Bestuiving letterlijk genomen, foto: Joop Simons

voor de Bond aanleiding om de organisatiestructuur aan te passen. Waren eerst de imkers lid van de Bond en in afdelingen gegroepeerd, in 1979 werd gekozen voor een structuur van autonome verenigingen die als vereniging lid waren van de Bond. Ter ondersteuning van de activiteiten van deze verenigingen, werd in 1986 het 'Verenigingsboek' met uitgebreide informatie, organisatorische zaken, verenigingsactiviteiten, bijhouden en verzekeringen naar de verenigingen gestuurd.

De ontwikkeling van het ledental vertoonde tot 1985 een lichte groei. Daarna volgde het ledental de landelijke tendens en daalde het weer. De verenigingen proberen door het organiseren van cursussen en met tentoonstellingen nieuwe imkers te recruter. De Bond is hierin actief door deel te nemen aan de Werktuigendagen te Liempde en ook door voorlichting te geven over bijenhouden op de tuinbeurs 'Tuinidee' hoopt het bestuur de belangstelling voor het houden van bijen te wekken.

Ook werd in 1991 een leskist ten behoeve van het onderwijs ontwikkeld samen met het Brabants Natuur Museum. Ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum werd eind 1995 de 'Bijenkrant', speciaal voor gebruik in het onderwijs, uitgegeven.

In 1976 werd de eerste studiemiddag georganiseerd. Dat hiervoor belangstelling bestond mag

Een actieve Studieclub, foto: P. Sanders

blijken uit het feit dat 160 imkers de bijeenkomst bezochten. Gezien het succes van de middagen werd in 1984 besloten om er een Studiedag van te maken. Een nieuwe activiteit daarbij was dat er ook een speciaal programma was voor de partners van de imkers. Alle aspecten van het bijhouden komen op deze dagen, met gemiddeld zo'n 250 deelnemers, aan de orde. De Brabantse keuring van honing, was en mede vormt een vast onderdeel van deze dag.

De Imkersdagen, waar vooral bij de Brabanders veel belangstelling voor bestond, trokken steeds minder bezoekers. Het bekendmaken van de Kampioen Imker, zeker zoals dit door Rector Merx op onnavolgbare wijze werd gedaan, was één van de hoogtepunten van de dag. In 1991 werd de laatste Imkersdag gehouden. De Kampioen werd daarna op de Studiedag bekend gemaakt.

Belangrijke wijzigingen deden zich voor binnen de organisaties rond de Bond. In de Bedrijfsraad werd in goed overleg met de overige organisaties naar wegen gezocht om de nadelige gevolgen voor de bijenhouderij zo goed mogelijk op te vangen.

De Rijksoverheid besloot in 1975 de denatureringspremie voor bijensuiker af te schaffen. In 1982 kwam daar voor enkele jaren een subsidie van de EEG op 12,5 kg bijensuiker per volk voor in de plaats. Daarna werden de gelden aangewend voor algemene projecten zoals Schiermonnikoog en varroabestrijding en -onderzoek.

De kosten van het landelijk Proefbedrijf 'Ambrosiushoeve', werd lange tijd voor 100% door de Rijksoverheid gefinancierd, maar in 1984 werd een eigen bijdrage van de georganiseerde bijenhouderij verlangd. Ieder lid moest f5,- bijdragen. Uit de suikerreserve, een fonds dat in het verleden door de Zuidelijke Bonden was opgebouwd, werd f2,50 per lid bijgedragen. Contraktonderzoek werd voor de Ambrosiushoeve belangrijk. Het hommeldonderzoek werd niet door alle Brabantse imkers positief ontvangen.

In 1993 werd het voortbestaan van de Ambrosiushoeve opnieuw bedreigd. Het voorstel om de bijdrage tot f10,- te verhogen, werd met algemene stemmen in de Jaarvergadering 1995 aangenomen.

In 1990 werd het Consulentenschap opgeheven en werden de taken overgeheveld naar de DLV (Dienst Landbouw Voorlichting) en het IKC (Informatie en Kennis Centrum). Ook werd de taakstelling uitgebreid tot Bestuiving en Bijenhouderij.

De NCB, waar het secretariaat van de Bond was ondergebracht, verhoogde zijn prijs. Dit was aanleiding tot de vraag uit de Jaarvergadering om de kosten van de Bond door te lichten. De Financiële

Commissie rapporteerde in 1989 over haar bevindingen. Een van de belangrijkste conclusies uit hun onderzoek was dat het vermogen van de Bond in de Honingzemerij onvoldoende was veilig gesteld. Een probleem waar geen oplossing voor kon worden gevonden.

De samenwerking tussen de Bonden kwam regelmatig aan de orde. Een onderzoek naar een mogelijke fusie van de Zuidelijke Bonden met de VBBN in 1983 leidde niet tot overeenstemming voor een samengaan van de organisaties. De discussie over één Maandblad laaide in 1990 weer op. De besprekingen tussen de verschillende organisaties resulteerden in een gezamenlijke uitgave in 1992 van 'Bijen, Maandblad voor imkers', onder een zelfstandige redactie met vertegenwoordigers uit ABTB, LLTB, NCB en VBBN.

In het houden van bijen veranderde veel. De bestuiving van diverse kasteelten werd uitgebreid onderzocht op de Ambrosiushoeve en door het Consulentenschap en veel imkers maken gebruik van de mogelijkheid om hun hobby er mee te bekostigen.

De belangstelling voor Carnica's en Buckfast nam sterk toe. Koninginneteelt kwam daarmee sterk in de belangstelling te staan, alhoewel het Amerikaans vuilbroed daar een spelbreker dreigde te worden.

Dergelijke ontwikkelingen zetten ook vraagtekens bij de traditionele bedrijfsmethoden, maar de vertrouwde Aalstermethode en de variant Van der Pallen, staan nog steeds volop in de belangstelling.

Bij steeds meer imkers verschijnen de houten blokken met gaatjes, waar 'wilde' bijen in nestelen.

Voorzitter Roelen karakteriseerde de gevolgen voor de georganiseerde bijenhouderij van alle veranderingen in zijn toespraak ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Bond op de Studiedag 1996 als volgt: 'Wij zien dat de land- en tuinbouworganisaties steeds actiever gaan samenwerken binnen de LTO. Dat betekent dat de bijenhouderij er ook niet aan zal ontkomen, ook al gezien het dalend ledental, om tot een vergaande samenwerking te besluiten. Ik verwacht dan ook dat wij in de komende tien jaar baanbrekende stappen zullen moeten nemen in het belang van onze leden en onze functie ten aanzien van de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen'.

Slotbeschouwing

De vraag kan gesteld worden in hoeverre het een goed besluit was om 75 jaar geleden de R.K. Bijenhoudersbond van de NCB op te richten.

De afgelopen periode heeft laten zien dat onze Bond duidelijk bestaansrecht heeft. Door de regionale

oriëntering is de afstand tot de leden klein. Vertegenwoordigers van het Bondsbestuur komen regelmatig bij de aangesloten verenigingen om een speld, oorkonde of legpenning uit te reiken. Veel imkers bezoeken de Studiedagen en bijeenkomsten van contactpersonen. Het onderlinge contact en uitwisseling van ervaringen worden door iedereen als nuttig en prettig ervaren.

Belangenbehartiging van de Nederlandse bijenhouderij op nationaal niveau gebeurt in de verschillende overlegorganen, Bedrijfsraad, Stichting Landelijk Proefbedrijf, Overleg Maandblad, Bestrijdingsmiddelencommissie en Koninginneteeltcommissie.

Antwoord op gestelde vraag

Anno 1996 blijkt dat het besluit van 75 jaar geleden goed is geweest. Dat neemt overigens niet weg dat tijden veranderen en ook organisatiestructuren daarmee in de pas moeten lopen.

Eén nationale bijenhoudersorganisatie, waarin alle Nederlandse imkers zijn ondergebracht, kan een meerwaarde hebben. Als de partners in een dergelijk overleg bereid zijn om bestaande muren te slechten en een nieuw huis te bouwen, zal in 'Bijen, Maandblad voor imkers' van december 2021 een artikel over het 100-jarig bestaan van de Bond van Bijenhouders NCB niet geschreven hoeven te worden.

bijen

FOTO VAN DE MAAND

Kerststal van bijenwas. Te zien in het fraaie bijenteeltmuseum 'De Zoete Inval' in Beek gem. Bergh. Foto: M. Schyns

Witte paardekastanje (*Aësculus hippocástanum* L.)

Roestbruine bijen

Komen uw bijen in mei ook geheel roestbruin gekleurd in de volken terug? Tien tegen één dat ze dan op de witte paardekastanje vliegen. Het achterlijf is dan dik bepoederd met stuifmeelkorrels, ze zitten ook op de vleugels. De bloemen van deze bijenplant zijn zeer gewild bij de bijen; wat wil je, bij welke andere bijenplant vind je zulke zoete nectar!

Kleine familie

De Paardekastanjefamilie (Hippocastanaceae) is maar een kleine familie, twee geslachten met in totaal vijftien soorten. Daarvan behoren er dertien tot het geslacht Paardekastanje (*Aësculus* L.), die als boom of struik voorkomen in de gematigde streken van het noordelijk halfrond.

Opvallende bloesem

De witte paardekastanje kan tot 30 meter hoog worden en heeft een brede kroon. De boom heeft tegenover elkaar staande bladeren, die handvormig samengesteld zijn. De zittende blaadjes hebben een onregelmatig getande rand. In mei en juni tooien de kastanjabomen zich met opvallende kegelvormige bloemtrossen. De bloemen staan op stevige stengels. In een tros bevinden zich meestal zowel mannelijke als tweeslachtige bloemen. De mannelijke, waarin de ontwikkeling van de stamper achterwege is gebleven, staan boven aan de tros. Daar onder staan tweeslachtige, waarvan de onderste biologisch gezien in feite vrouwelijk zijn, omdat de stuifmeelkorrels verschrompeld zijn.

Verandering in kleur en geur

De met elkaar vergroeide kelkbladen staan klokvormig rond de vijf witte kroonbladen. Ze hebben een ronde vorm en zijn voorzien van een lange nagel, de rand is gewimperd. De bovenste twee kroonbladen zijn groter dan de andere en hebben, bij het openen van de bloem, aan het begin van het ronde deel een gele vlek, die tijdens de bloei eerst oranje en later rood wordt. De bloemen produceren alleen nectar als de vlekken geel zijn en in het begin van de oranje fase. Behalve dit optische honingmerk hebben de bloemen nog een lokmiddel voor insecten om de nectar te vinden. Het gekleurde honingmerk geurt intensiever dan de rest van de bloemkroon en blijft dat ook doen

als na de verkleuring van geel naar rood tevens de geur van de bloemkroon is veranderd. Uit onderzoek is gebleken dat hommels aanvankelijk zowel bloemen met gele vlekken als met rode bezoeken, maar als ze er achter zijn gekomen dat in het rode stadium geen nectar in de bloem zit vliegen ze alleen nog maar op de geelgekleurde bloemen. Bijen kunnen het verschil in intensiteit van de geur van het honingmerk en de rest van de bloem waarnemen.

Bewegende meeldraden

Tegen het opengaan van de bloemknoppen steken de meeldraden al naar buiten. Toch komen ze pas na het rijp worden van de stempel aan bod om het stuifmeel af te geven. De bloemen zijn namelijk protogyn, dat wil zeggen dat eerst de stamper rijp is om het stuifmeel te ontvangen en dat daarna het stuifmeel in de eigen bloem tevoorschijn komt. Bij het openen van een bloem hangen de meeldraden omlaag. Even voor het opengaan van de helmhokjes richten ze zich op en staan naast de stamper uitgestrekt in de bloem. Later keren ze weer in hun oorspronkelijke staat terug.

Honingzoete nectar

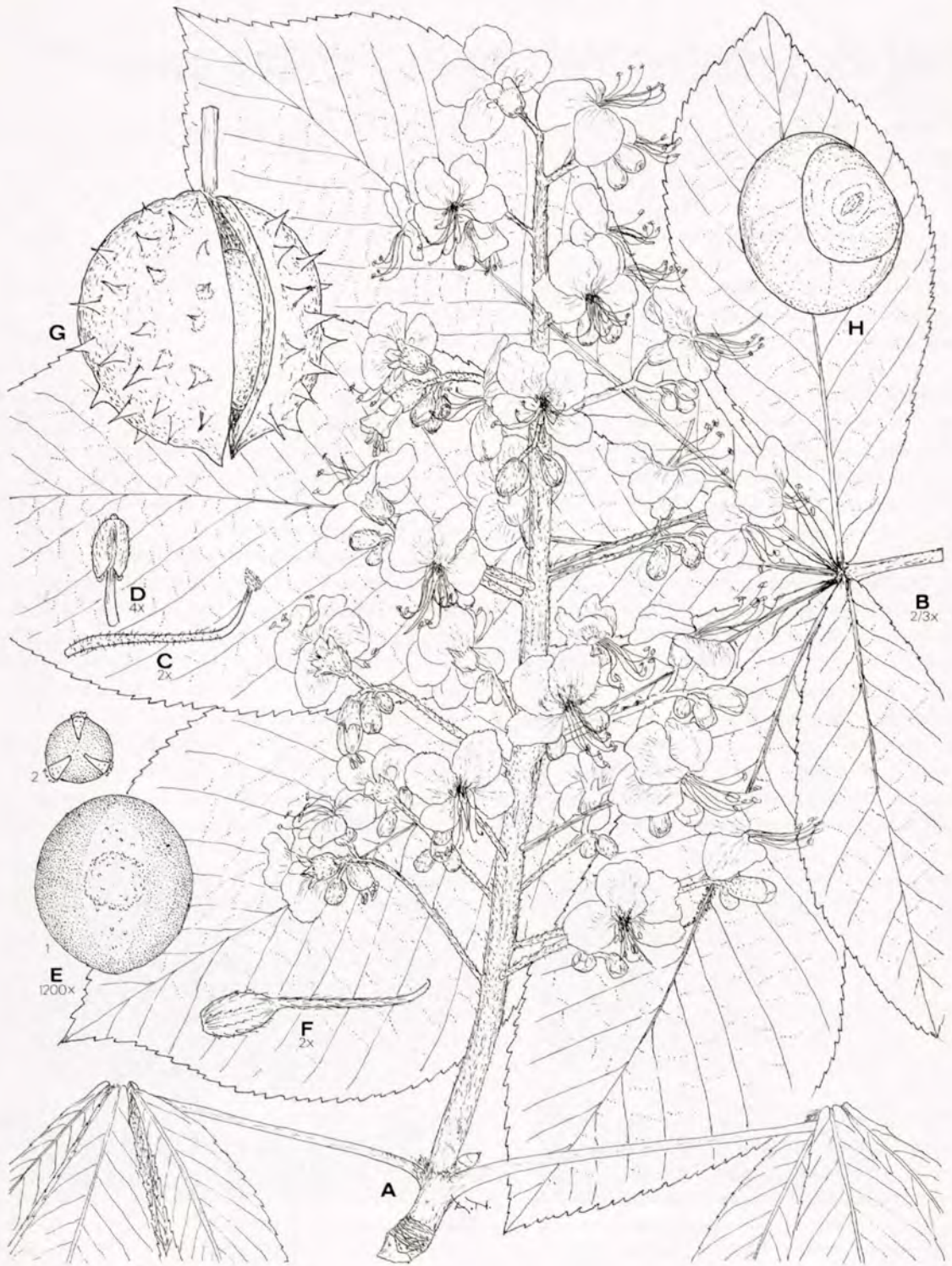
Het nectarium ligt op de bloembodem boven in de bloem tussen de nagels van de bovenste kroonbladen en de meeldraden. De bijen landen op de meeldraden en de stamper of op de bovenste kroonbladen om nectar te puren. In het eerste geval wordt het achterlijf van de bij geheel met stuifmeel bepoederd. Het suikergehalte van de nectar is zeer hoog, 65-75 gewichtsprocenten saccharose, bijna een verzadigde oplossing bij een temperatuur van 20°C. Weinig planten hebben een zo hoog suikergehalte. Het is daarom ook niet zo verwonderlijk dat de witte paardekastanje druk door bijen en andere insecten wordt bezocht.

Stekelige vruchten

Uit het 3-hokkige vruchtbeginsel ontwikkelt zich een stekelige doosvrucht, die met drie kleppen opengaat. De vrucht bevat meestal één, soms twee zaden, de bekende bruine kastanjes.

Literatuur

- Kugler, H. (1963). UV-Musterungen auf Blüten und ihr Zustandekommen. *Planta* 59: 296-329.
Lex, T. ('54). Duftmale an Blüten. *Z. vergl. Physiol.* 36: 212-234.

Witte paardekastanje (*Aësculus hippocástanum* L.)

A bloeiwijze; B blad; C meeldraad; D helmknop; E stuifmeelkorrel:

1 equatoriaal, 2 polair; F stamper; G vrucht; H zaad.

Het broednest verdrinken met voeren?

In Bijen van september schreef ik in het artikel over voeren dat bijen hun broednest verdrinken als ze grote hoeveelheden voer moeten verwerken. Deze mededeling beviel me niet. Ik had het idee hiermee braaf over te schrijven wat een ander ook eens ergens geschreven had. Laten bijen hun broednest echt in de steek als er zeer veel suiker wordt aangeboden? Ik heb dat eens bij een volk geprobeerd en over het resultaat leest u hieronder.

Vorbereiding

338 Ik heb een middelgroot volk uitgekozen voor deze proef. Dat volk ben ik twee weken lang gaan drijfvoeren om te bereiken dat het volk veel open broed zou hebben op het moment van de toediening van een grote plas suikerwater. Toen ik het volk vlak voor het voeren ging inspecteren hingen er 17 ramen in de kast en drie sluitblokken. Eén raam zat vol voer, aan twee kanten verzegeld. Het broednest telde zes ramen met gesloten broed en vijf met open broed. Op al deze ramen zat open en gesloten voer. Eén raam was leeg en de overige drie ramen bevatten stuifmeel en open voer. De vijf ramen met open broed leken me ideaal voor deze proef. Vooral omdat het meeste open broed in de onderbak zat. Heel geschikt om te verdrinken in een plens suikerwater. Er stond een grote voerbak systeem Ii. Mommers boven op het

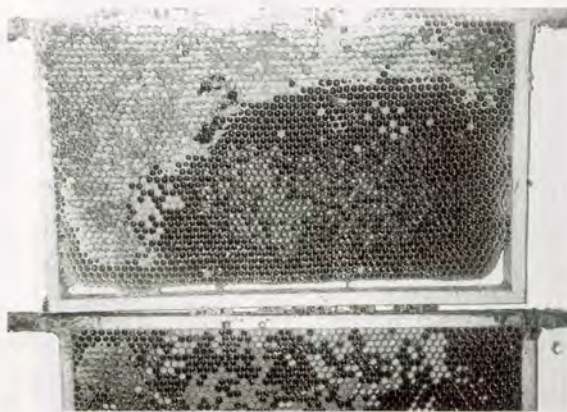
volk. Deze heb ik, toen ik eenmaal met voeren was begonnen, onafgebroken gevuld gehouden totdat ze hun portie gehad hadden. Het volk kreeg 15 kilogram suiker opgelost in 11 liter water. De bijen moesten dus 26 kg ofwel ± 19 liter oplossing verwerken. Dit deden ze in 5 dagen tijd. Een niet onaardige prestatie. De vijfde dag was ik erg benieuwd waar ze die plens suikerwater gelaten hadden. Bij het inspecteren van het volk bleken alle raten vol te zitten. Elke lege cel was gevuld met suikerwater. Het broednest was echter nog geheel intact. Tussen het gesloten broed was elke uitgelopen cel eveneens gevuld met suikerwater. Onder in het volk was tot mijn verbazing nog een flinke broednest met open broed aanwezig.

Indikken en opbergen

In mijn vorige artikel heb ik ook beweerd dat de bijen een grote hoeveelheid suikerwater snel op de gewenste dikte brengen van 80% suiker en 20% water. Dit blijkt inderdaad te gebeuren. De hoeveelheid verzegeld voer was op de vijfde dag al duidelijk groter geworden. Tijdens het opnemen van het suikerwater werd er dus al flink ingedampt en opgeslagen. Blijkbaar hebben de bijen een systeem bij het opslaan van grote hoeveelheden. Ze maken onderscheid tussen plaatsen waar al behoorlijk is ingedampt en cellen met nog een heel dunne oplossing. Een week

De foto is genomen voordat het volk 19 liter suikerwater kreeg aangeboden. Er is al een flinke rand gesloten voer aanwezig met daaronder gesloten broed en eitjes en larven in de lege cellen ertussen in.

Vijf dagen later was alle suikerwater opgenomen. Het merendeel van het gesloten broed is uitgelopen. Het jonge broed daartussen heeft zich verder ontwikkeld. Het lijkt erop dat de koningin geen kans heeft gekregen de cellen van het uitlopend broed te beleggen. De hoeveelheid gesloten voer is al gegroeid. Wat betekent al dat suikerwater in het broednest voor de temperatuur?

later bleken alle cellen met open voer verdwenen te zijn, behalve in de buurt van het broednest. De hoeveelheid verzegeld voer was enorm uitgebreid. In de onderbak werden de cellen van het uitlopend broed opnieuw belegd. In de vrije natuur komt het ook voor dat bijen dergelijke hoeveelheden nectar te verwerken krijgen als de dracht goed is. De prestatie is dan nog veel groter want nectar wordt niet met liters tegelijk op zo'n korte afstand aangeboden. Het broednest wordt vrij snel naar beneden gedrongen. Zodra een cel uitloopt wordt er honing in opgeslagen. Bij een grote dracht kan het broednest in 3 weken geheel naar onder worden verplaatst doordat elke uitlopende cel met honing wordt gevuld. Ons grillige klimaat zorgt er meestal wel voor dat er enkele drachtpauzen zijn waardoor het zo'n vaart niet loopt met het verplaatsen van het broednest. De imker moet naar het moerrooster grijpen om het broed naar beneden te krijgen.

Conclusie

Bijen kunnen een enorme hoeveelheid suikerwater in korte tijd opnemen, indikken en opslaan, ook als de meeste raten al gevuld zijn met broed, stuifmeel en honing. Het broednest laten ze daarbij ongemoeid. Het lijkt erop dat ze de moeder tijdens het binnenhalen van de suiker laten stoppen met eitjes leggen. Op de gefotografeerde ramen waren bij inspectie geen eitjes te vinden. Ik vond het voor het volk te erg om de hele kast weer overhoop te halen en daarom heb ik geen volledige zekerheid. Zodra de aanvoer van suiker stopt zijn er snel weer eitjes te vinden

Deze foto is 10 dagen na het begin van het voeren genomen. Het open broed is inmiddels gesloten. Slecht zichtbaar op de foto zijn de nieuwe eitjes en larven daartussenin. De hoeveelheid gesloten voer is bijna verdubbeld.

Om misverstanden te voorkomen, wijs ik erop dat het hier niet gaat over de beste manier om bijen hun wintervoorraad suiker te geven. Het gaat om een onderzoekje naar het gedrag van bijen bij het opnemen van een dergelijke grote plens suikerwater. Bij de vijfdaagse inspecties van dit volk heb ik telkens van het tweede raam, links van het midden, bijgaande foto's gemaakt.

bijen

DE LEZER SCHRIJFT

Onrechtmatig hinderlijk?

Hoge Raad 28-4-95, Rechtspraak van de Week 1995 nr. 105.

Een middelbare tuinbouwschool houdt ter wille van het onderwijs acht bijenvolken die zich voeden met zoethoudend afval van een naburige jamfabriek en daarbij af- en aanvliegen over een glasbedrijf. Al vliegend produceren zij uitwerpselen die het glas bevuilen met 'bijenspat', dat twee maal per jaar met een duur schoonmaak middel verwijderd moet worden; anders is slechts één maal per jaar een gewone schoonmaak voldoende. Het glasbedrijf vordert de hogere kosten van de tuinbouwschool en vraagt een verklaring voor recht dat het houden van bijenvolken ten opzichte van haar onrechtmatig is. Rechtbank en Hof vinden dat dat te ver gaat en de Hoge Raad is het daarmee eens. Feitelijk staat vast dat er meer dan vijf maal zoveel volken binnen een straal van 1,5 km worden gehouden en bovendien dat bijenspat slechts in zeer geringe mate aan lichtverlies in de kassen bijdraagt. Maar zelfs al zou de verontreiniging door de bijen van de school relatief belangrijk zijn geweest dan volgt daar nog niet uit dat de school onrechtmatig heeft gehandeld. Tegenover de positieve en tevens educatieve functie van bijen is de ernst van de verontreiniging en de schade van zo geringe aard dat het toebrengen daarvan niet als onrechtmatig kan worden beschouwd. Niet iedere hinder is onrechtmatig en daarbij maakt het geen verschil of de aansprakelijkheid wordt gegrond op de gewone onrechtmatige daad, nu art. 6:162 BW, dan wel op die voor dieren, nu art.: 6:179 BW. Ook in het laatste geval kan er hinder zijn die men nu eenmaal heeft te dulden. De Hoge Raad verwijst naar zijn arrest van 3 mei 1991, Nederlandse Jurisprudentie 1991, 476 (zie AM 1991/1/17)(vdP).

Met dank aan het 'Assurantie Magazine', 15-9-1995. Ingestuurd door C.M.J. Mierop uit Dordrecht.

Wasmotbestrijding

Wasmotten zijn heel vervelende bestjes als ze zich door je keurig opgeslagen raten heen eten en spinsels achterlaten. Bestrijden dus! Maar we denken tegenwoordig zo goed aan onze leefomgeving, dat chemische middelen taboe zijn of zelfs gewoon verboden. Dus geen motteballen meer of andere chemische troep. Alternatieven zijn er gelukkig wel, maar ook huismiddeltjes. In verschillende bladen vond ik wat over de wasmotbestrijding, zoek uw methode maar uit. Wat dacht u van notebladeren. De ramen die worden bewaard worden in bakken gehangen en de bakken op elkaar gestapeld. Onder en boven de stapel een gaasraam, zodat muizen en ander ongedierte er niet in kunnen. Maar voordat er gestapeld wordt, legt u in elke bak bovenop de ramen een handvol groene bladeren van de noteboom (*Juglans regia*). Eventueel ook onder de stapel op de vloer.

Een andere methode is met lavendel. Een imker kwam op het idee, toen hij zijn vrouw uitgebloeide lavendelbloemen zag verzamelen. Op zijn vraag waarom ze dat deed, antwoordde ze dat ze de bloemen in zakjes tussen de kleren hing, tegen motten. Als het tegen kleermotten helpt, waarom dan niet tegen wasmotten. De kastbodem werd met lavendel bestrooid, bovenop de ramen werd opnieuw lavendel gestrooid, daarop kwam een krant, daarop weer de volgende bak met raten en lavendel. Van de drie stapels van elk zes bakken met in elke bak twaalf ramen, hoefden in het voorjaar maar twee ramen te worden opgesmolten. Een biologische bestrijding is die met B401. Al sinds 1938 was bekend, dat een bacterie ingezet kon worden om vlinders en muggen te beschadigen en te doden. En wat tegen vlinders helpt, bestrijdt waarschijnlijk ook de wasmot, was de gedachte. Van deze bacterie (*Bacillus thuringiensis*) zijn veel variëteiten bekend. De firma Sandoz brengt nu een preparaat op de markt, dat sporen bevat van de variëteit Aizawa van deze bacterie, die sterk inwerkt op de wasmot. De sporen bevatten een giftige stof, die vrijkomt als de spore kiemt in de darm van de wasmotlarve. De wasmotlarven houden op met eten en gaan na enkele dagen dood. De ramen moeten aan beide zijden met een oplossing van deze sporen worden besproeid. Pas na enkele maanden is het middel uitgewerkt. Verder is het niet giftig voor de bijen of voor andere huisdieren. En er blijven geen residuen achter op de raat, in de honing komt geen restje bacteriesporen. In gedroogde toestand is het preparaat zo'n twee jaar houdbaar

mits het koel en droog bewaard wordt.

ADIZ 1996(9), Maandblad van de Vlaamse Imkersbond

De vrouw en de bijenteelt

Als je zo rondkijkt in de imkerwereld, valt het op dat vrouwen verre in de minderheid zijn. Dat is niet van vandaag of gisteren, 75 jaar geleden was het precies zo. In 1920 verscheen 'De Bijenteelt: populair-wetenschappelijk en praktisch tijdschrift voor de bijenteelt in Nederland en koloniën'. Het blad, dat slechts één jaargang heeft gekend, stond onder redactie van de rijksbijenteeltconsulent, de heer L. van Giersbergen. In het eerste nummer stond in het artikel 'De vrouw en de bijenteelt': *'De groote geschiktheid van de vrouw voor de bijenteelt. Hier immers vinden wij een samengaan van hoofd- en handenwerk, en dat in de vrije natuur. De tegenwoordige meisjes krijgen hoe langer hoe meer plezier en lust daarin, méér dan in een suf kantoorleven, of in een dor geleerdenbestaan... Bijhouden is m.i. evengoed (misschien zelfs méér) een vrouwen- als mannenwerk. En dat moet ieder imker me toegeven, hoe aarts-conservatief of verstokt tegenstander van vrouwenarbeid hij ook zijn moge!'* 'Maar waar we voor het vervoer steeds kar en kruiwagen en hierbij toch ook een gehuurde kracht nodig hebben, krijgen we meteen beschikking over den ditmaal onmisbaren sterken arm.'

Het bleef tobben met de vrouwen. In St. Ambrosius, in 1933, stond 'Vrouw Hansen te Heeze verzorgt de bijen van haren man'. Zo algemeen was het imkeren voor vrouwen in die tijd dus nog niet. In datzelfde blad, maar dan in 1952, breekt de redacteur, dhr. Lauwers, een lans voor het imkeren door vrouwen. Over het imkeren vroeger zegt hij: *'...dat de vrouw daarin vroeger 'n veel grotere rol speelde, dan tegenwoordig het geval is. Bij de voormalige beroepsimkers werkte de vrouw even goed en even veel als de man mee aan de bijen...'* Hij ziet er meer in om via scholen en schooltuinen interesse voor de bijenteelt te kweken: *'maar meer nog zouden de vrouwen bijenteelt beoefenen als ook op meisjesscholen bijenteelt als een beoefend vak voorkwam. En onze boerinnenbonden mogen zeker niet achterblijven. Waarom wel kippenteelt en geen bijenteelt?...'*

Het heeft allemaal toch niet veel geholpen. In de komende 75 jaar moeten de imkerorganisaties daar toch nog wat meer aan doen!

De Bijenteelt, Jrg.1(1) Januari 1920

Sint Ambrosius, Jrg.30(1) Januari 1952

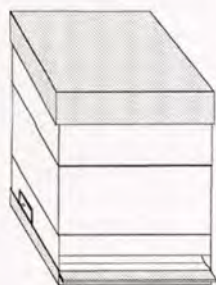
Vergelijking redcel- en teeltmoeren

Redcelmoeren hebben een andere start dan zwermcelmoeren en teeltmoeren. Het belangrijkste verschil is dat de differentiatie in de voeding van de larven van de redcelmoeren enkele dagen later begint dan bij de zwermcel- en de teeltmoeren. Het is bekend dat de grootte en de ovariumontwikkeling van moeren, opgekweekt uit respectievelijk eitjes en 1,5 daagse larfjes gelijk zijn terwijl die van moeren opgekweekt uit 2 tot 3 daagse larfjes duidelijk minder zijn. Doel van dit onderzoek is na te gaan of deze andere start invloed heeft op de kwaliteit van de koningin. Sinds 1993 zijn de prestaties van de twee typen moeren gevolgd. Voor het kweken van de teeltmoeren wordt gebruik gemaakt van de vereenvoudigde boogsnede methode. Er wordt, tijdens de duur van het onderzoek, geen onderscheid gemaakt tussen volken met redcel- en teeltmoeren voor wat betreft gebruik voor onderzoek, bestuiving en standplaats. De voorlopige resultaten laten zien dat de kwaliteit van de redcelmoeren (verkregen volgens de Aalster-methode) op korte en lange termijn niet minder is dan die van de teeltmoeren. Gedurende de drie jaar waarin tot nu toe de observaties gedaan zijn is er geen onderscheid in grootte tussen de volken met redcel- of teeltmoeren vastgesteld. Opgemerkt moet worden dat er bij de redcelmoeren direct bij het uitlopen al een selectie plaatsvindt. Na het doppen breken wordt na een onderlinge strijd de 'sterkste' de nieuwe moer. Dit onderzoek heeft een looptijd van 5 jaar. Ook in 1997 zullen de verschillende redcel- en teeltmoeren verder worden gevolgd.

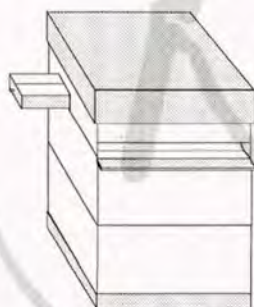
Stuifmeelval

In toenemende mate is er belangstelling voor het verzamelen van stuifmeel. Stuifmeel wordt gebruikt door o.a. hooikoortspatienten en is ook onmisbaar bij het telen van hommels. Een probleem bij de winning van stuifmeel is dat er in de stuifmeelvalen vaak verontreinigingen tussen het stuifmeelkorrels terecht komen. Met name wasdeeltjes, kalkbroedmummies, dode larven en suikerkristallen. Deze verontreinigingen worden door de bijen naar buiten gebracht en vallen in de verzamelbakjes met stuifmeel. Bij het plaatsen van stuifmeelvalen onder de bijenkasten vervuilen alle verontreinigingen, die normaal op de bodemplank vallen, het stuifmeel. Bij stuifmeelvalen die voor de kast worden geplaatst kan door regen het stuifmeel nat worden.

Om deze problemen bij de winning van stuifmeel zoveel mogelijk te voorkomen is door de Ambrosius-hoeve is een nieuw model stuifmeelval ontwikkeld. Deze stuifmeelval heeft ongeveer de afmetingen van een honingkamer en kan zowel boven als onder het bijenvolk worden geplaatst (zie de tekening). Bij gebruik van deze stuifmeelval is de kans op verontreiniging van het stuifmeel aanzienlijk kleiner. Als de stuifmeelval bovenop het volk geplaatst wordt is er nog een bijkomend voordeel. Door de warmte van het bijenvolk wordt het stuifmeel meteen gedroogd. Als de stuifmeelval boven op het bijenvolk wordt geplaatst zullen de bijen vanuit twee vliegopeningen gaan foerageren. Na enige tijd, als de bijen het bovenste vlieggat goed gebruiken, kan de onderste vliegopening, indien gewenst, worden gesloten. Bij gebruik van deze stuifmeelvalen moeten de bijenvolken niet te dicht naast elkaar staan omdat de stuifmeellade aan de zijkant van de kast zit. Bij de stuifmeelval bovenop het volk is het stuifmeelrooster gemakkelijk te verwijderen. De val blijft op het volk maar de bijen kunnen ongehinderd in- en uitvliegen. Door de Ambrosius-hoeve is een bouwtekening gemaakt van deze stuifmeelval. Voor geïnteresseerden is deze tekening te verkrijgen door overmaking van f5,- op giro 49.79.164 t.n.v. Ambrosius-hoeve onder vermelding 'tekening stuifmeelval' en uw naam en adres.

stuifmeelval onder de bijenkast

stuifmeelval bovenop de bijenkast

Hoe functioneert een bijenvolk?

December, nog snel orde op zaken stellen want we willen, o zo graag, met een schone lei het nieuwe jaar in. Tussen de ontvangen post van collega-imkers was een brief van Fimme Hornstra. Leest u even mee?

'Met interesse heb ik in 'Bijen' 5(3): 74 (1996) het door u aangehaalde artikel van dhr. Dopson 'En toen was er een bijenvolk' gelezen. De geschetste analogie tussen de ontwikkeling van het dier en een bijenvolk lijkt mij zeer het overwegen waard. En zo kan men dan aan het einde van uw artikel spreken van een bijenbeest. Kijken we naar de ontwikkeling van het dier dan zien we dat bepaalde cellen zich hebben gespecialiseerd in een bepaalde functie zoals voedselvertering of zuurstoftransport. Een zeer belangrijke specifieke functie is de prikkelgeleiding van de hersenen naar en van de periferie via de zenuwcellen, oftewel de informatie-overdracht in het organisme. Zonder deze informatie-overdracht kan het organisme niet functioneren. Hoe is dat gesteld met onze bijen? We weten wel wat van hun informatieoverdracht of communicatie, maar dat is zo summier dat ik me niet kan voorstellen dat als we spreken van een 'bijenbeest' dat er geen uitgebreide informatieoverdracht is tussen de individuele bijen dan hetgeen ons bekend is zoals, de ronde-, sikkelskwispeldans of het stertselen. In onze info-overdracht, via de zenuwbanen, kunnen we ons dat voorstellen omdat het lichaam een aaneengesloten groep van gespecialiseerde cellen is. Bij de bijen is dat niet het geval! Hoe vindt hun info-overdracht dan plaats? Wij communiceren door middel van spraak. Hoe doen de bijen dat? Voelen die elkaar aan? Van koningin naar werkster en zo naar haalbij? En gaat dit aanvoelen bijvoorbeeld via het astrale lichaam of via telepatie? Of nog anders?'

Over prikkels en feromonen

Een fascinerend onderwerp, een beetje mystiek zelfs en dan ben je gauw geneigd in het geheimzinnige een oplossing te zoeken. Iedereen die een observatievolkje bekijkt moet tot de conclusie komen dat er 'iets' moet bestaan, waardoor al het werk dat gedaan moet worden ook werkelijk wordt gedaan. Naar dat iets gaan we op zoek.

Elke dansvorm is voor ons zichtbare informatie-overdracht, het is onderzocht en grotendeels verklaard. Onze eerste vraag moet zijn: 'wanneer danst een bij'. Een haalbij die op de eerste mooie dag na de

winterzit uitvliegt gaat op zoek naar water, nectar of stuifmeel. Vindt zij niets van haar gading dan wordt er bij thuiskomst niet gedanst. Komt ze wel met iets terug maar blijkt er bij de huisbijen weinig belangstelling te bestaan om haar lading water of nectar in ontvangst te nemen, dan zal zij ook niet dansen. Pas als de lading snel door een huisbij in ontvangst wordt genomen dan vormt dit de prikkel voor de haalbij om via de dans andere haalsters op haar vindplaats te attenderen. En een stuifmeelhaalster? Na thuiskomst zoekt ze een cel aan de rand van het broednest, schuift de kostbare lading daarin af en maakt propaganda voor de vindplaats via de dans. Ergens in de serie werkzaamheden van stuifmeel vinden tot het afschuiven ervan in de cel ligt de prikkel om te gaan dansen. Waarschijnlijk moeten we deze prikkel helemaal aan het begin van het proces zoeken want wordt het stuifmeel bij de ingang van de woning met behulp van een stuifmeelval van de haalbij afgenomen, dan volgt toch het volledige ritueel van celzoeken, afschuiven van het niet meer aanwezige stuifmeel en dansen. Het doet sterk denken aan een automatisme waarin een aantal gedragingen elkaar in een vast patroon opvolgt. Een ander voorbeeld. Het geboren worden van een bij wordt stevast gevolgd door poetsgedrag en het schoonmaken van cellen zonder enige informatieoverdracht van een oudere toezichthoudende bij. Wellicht is de boreling de eerste dagen van haar leven zeer ontvankelijk voor prikkels afkomstig uit cellen waaruit juist bijen zijn geboren. Op iets oudere leeftijd ontwikkelen zich de voedersapklieren. Bij de aanwezigheid van open broed produceren de klieren voedersap. Dat proces wordt niet op gang gebracht door een denkende bij. Ook wordt ze er door andere bijen niet op geattendeerd om te gaan voeren. Prikkels uitgaande van het open broed en/of de koningin zijn de motoren van het proces. In een volgende levensfase komen de wasklieren tot ontwikkeling. Wordt er veel stuifmeel/nectar verzameld dan trossen gelijkgestemde bijen samen, zweten was en bouwen raat. Toch zijn er nergens toezichthoudende bijen die de werkzaamheden dirigeren. Alle handelingen komen voort uit interne of externe prikkels. De benaming 'informatieoverdracht' zou ik hierbij niet gebruiken. Het doet me te veel denken aan een inzicht hebben in de situatie, een bewust sturen.

Het bijenbeest

Nu wil ik nog even terugkomen op het beschouwen van een bijenvolk als een individu of 'bijenbeest' zoals Fimme Hornstra het noemt. Net als elk levend organisme bestaat ook een bijenvolk voor mij uit cellen. De cellen hebben allemaal een specifieke functie en worden gevormd door bijen die op dat moment van hun leven geschikt zijn om die celfunctie te vervullen. De celfuncties kunnen we definiëren als voedsterscellen, bouwcellen, bewaaksterscellen, haalbijcellen. In een continue stroom doorlopen de bijen alle celfuncties naar gelang van hun leeftijd en vormen gezamenlijk de cellen en dus het lichaam. In mijn visie bestaat het bijenvolk of bijenbeest dus wel degelijk uit een aaneengesloten groep van gespecialiseerde cellen. Het 'bijenbeest' beschikt ook over de mogelijkheid om die, bij gebrek aan cellen (bijen van de juiste leeftijd), te vormen. Denk maar eens aan een vlieger waarin oude bijen weer broedverzorgsters worden en de veger waarin jonge bijen voedsel gaan verzamelen. Uiteindelijk ontstaat het beeld van een bijenvolk dat optimaal functioneert bij een evenwichtig aanwezig zijn van alle cellen. Dat bijenvolk wordt in haar doen en laten gestuurd door prikkels waarbij koningin, werkbijen, darren en de gehele leefomgeving een specifieke, maar tegelijk gezamenlijke rol spelen.

Krijgt de varroamijt het benauwd?

Ja, en niet zo een beetje ook. Volgende maand hoop ik er uitgebreid op terug te komen, maar nu alvast een kleine voorbereiding. Ook in de Verenigde Staten eist de varroamijt haar tol. In het afgelopen voorjaar werden verliezen gemiddeld van 25%-80% van het totaal aantal volken. Een Amerikaanse imker in Cumberland, Bob Noel geheten, heeft zich sinds augustus 1995 vastgebeten in de bestrijding van de varroamijt met niet-chemische middelen en naar het lijkt met succes! In voedsel dat hij vanaf juli via de vliegplank toediende aan zwaar met de varroamijt besmette volken, mengde hij een aantal druppels vluchtige pepermunt- en wintergroenolie (*Pyrola*). Na dertig dagen werd een duidelijke achteruitgang van de varroabesmetting geconstateerd door een team medewerkers van de West Virginia University. Op 21 september vond een grondige inspectie van de volken plaats. De behandelde volken waren zo goed als varroavrij! De niet-behandelde volken waren op sterven na dood. Uit de

experimenten van Bob Noel is duidelijk gebleken dat het toepassen van vluchtige oliën bij de bestrijding van de varroamijt onder de daar heersende omstandigheden zeer effectief is.

Het weer in december

Voor de periode 1961-1990 geldt voor december als normaal 39 uren zonneschijn, 75 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 5,7°C. In de volgende tabel het karakter van het weer in de afgelopen vijf jaren. Ik wens u prettige feestdagen.

December-maanden				
Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.temp (°C)	
1991	zonnig	normaal	zacht	
1992	normaal	vrij droog (58)	normaal	
1993	somber (26)	zeer nat (153)	zacht (7,1)	
1994	zonnig (68)	zeer nat (110)	zeer zacht (8,3)	
1995	zonnig (66)	zeer droog (35)	zeer koud (1,6)	

343

Geraadpleegd

Amrine, J.W. Jr., Stasny, T.A., Skidmore, R., West Virginia University. New mite controls investigated. The American Bee Journal 136(9): 652

Wilgen stekken

- De wilg is een drachtplant van deze tijd
- De stek wordt in de periode december tot maart gesneden en geplant
- Snij van een gezonde struik stekken van 0,75 m lengte en 2 cm dik (op het snijvlak zijn twee jaarringen te onderscheiden)
- Onder aan de stek 'aansnijden' ter bevordering van het vormen van nieuwe wortels, de zogenaamde callus-vorming
- De stek moet goed zijn afgerijpt, droog, bladloos en geen zijtakken hebben.
- Minimaal de helft moet in de grond, de top schuin afknippen
- Bij goed weer planten in december tot maart. Beslist doen!
- Kijk wel even in een drachtplantenboek, welke wilg u kunt stekken, want er zijn ook soorten die door zaad vermeerderd worden. In het voorjaar in uw omgeving kijken naar de wilg die het vroegst bloeit en daar stekken van afnemen.

Bron: Infoflits imkersvereniging 'Mijnstreek'.

'Altijd rondkijken, altijd vragen'

Ab Kuypers

Wanneer ik nog niet had geweten wat een spraakwaternafval is, dan ben ik daar gisteravond wel achter gekomen. Om half elf, suf gekletst na een vier uur durende aaneenschakeling van verhalen en na enkele eerdere aankondigingen van mijn vertrek, lukt het me eindelijk met een hartelijk 'tot ziens' huiswaarts te keren. Baldi Dekker, beeldend kunstenaar te Oostwoud (een onopvallend stipje op de kaart van Noord-Holland), imker en verzamelaar, weet bij alles wat hij mij tijdens ons gesprek laat zien een eigen verhaal. Een portret van een bijengek en verzameldier, misschien wel een wandelende bijen-encyclopedie.

344

Baldi Dekker toont een oude schoolplaat

Een eerste bijenvolk

Nog maar amper 16 jaar, vangt Baldi Dekker in hartje Utrecht zijn eerste zwerm. Altijd al bezig met plantjes en bloemetjes had hij ook al jarenlang een 'stiekeme' nieuwsgierigheid aan de dag gelegd voor de werkzaamheden van een imkerende buurtgenoot.

'Onderweg naar school moest ik altijd even naar zijn bijen kijken, stiekem door de heg. Dat fascineerde mij enorm. Ik was altijd bezig in de tuin. Daar ving ik hommels en vlinders, insecten hadden mijn interesse.' Toen op een gegeven moment een flinke zwerm in de buurt van het ouderlijk woonhuis gedoemd was aan haar lot overgelaten te worden betekende dit het begin van Baldi's verslaving aan de honingbij.

'Gewapend met een emmer en een theedoek ben ik de boom ingeklommen en heb die zwerm geschept. Eigenlijk wist ik nog helemaal niets van bijen af.' In een oud houten lijntonnetje, een vlieggaatje

geboord en een deksel erop, kreeg zijn eerste zwerm een mooi plaatsje achter in de tuin. Baldi Dekker: 'Ik had niets anders maar het had in ieder geval de vorm van een korf. Elke dag het deksel optillen om te kijken hoe het ging, met buurtgenootjes er met hun snufferd bovenop, zo deed ik mijn eerste imkerervaring op.'

Verzamelwoede

'Via een broer van mij kwam ik in contact met een imker uit Groenekan. Van hem kreeg ik Schotman mee en hij heeft me geholpen de zwerm in een kast over te zetten.' Hoewel de bedoelingen van Baldi's bijenvader goed waren, werd de jonge imker niettemin ook op zijn zelfstandigheid aangesproken. Na zelf een plaatsje in de buurt van de Maarnseberg te hebben 'versierd' werd het eerste volk achterop de fiets naar de heide gebracht. Een cursus bij de heer C. Pater volgde evenals de vele contacten met imker- en verzamelcollega's. Met dit eerste 'imker-begin' was de stap naar een verzameling over de bijenteelt snel gemaakt. 'Ik verzamelde al van alles, o.a. postzegels, eieren, stenen. Ik kwam al jaren op de Utrechtse postzegelmarkt. Vanaf toen ging mijn belangstelling vooral uit naar zegels met bijen er op. Verder ben ik echt alles wat maar iets met bijen en imkeren te maken had en de gekste dingen waar een bijtje op staat gaan verzamelen.'

Inmiddels bevat de verzameling van Baldi Dekker vele tienduizenden 'objecten', van boeken tot etiketten, van postzegels tot artikelen uit natuurbladen, van spaarpotten tot gereedschappen, van bijenwonigen tot zomaar plaatjes, van honderden jaren oud tot het allernieuwste. Je kunt het zo gek niet noemen of 'Baldi heeft het wel'.

Van verzameling tot museum

Hoewel het verzamelen hem in het bloed zit, werd de drift wellicht door een ontmoeting met Atse Dijkstra nog verder aangewakkerd.

'Atse, inmiddels overleden, was behalve beroepsimker en importeur van honing, ook een groot verzamelaar. Ik heb hem leren kennen tijdens een lezing in Bunnik. Na afloop bleek dat het vreselijk was gaan misten, zodat hij niet meer naar huis kon. Hij is toen bij mij blijven slapen en maakte kennis met mijn beginnende verzameling. Daarna is het contact altijd gebleven. Ik ging hem minstens één keer per jaar opzoeken en hij kwam ook wel bij mij. Onze verzamelingen waren zo

uitgegroeid dat daarmee in de 70-er jaren het 'Drents Bijenteelt Museum' te Vledder van Karel de Bruin werd ingericht. Tot op een gegeven moment bleek dat 'Vledder' verkocht zou worden, terwijl erg veel van wat daar stond in bruikleen was verkregen. Ik heb daar op tijd een stokje voor kunnen steken, in ieder geval mijn eigen spullen weggehaald. Na het uiteindelijke uiteenvallen van het museum in Vledder is een gedeelte daarvan in Odijk terechtgekomen. Mijn eigen spullen heb ik nog een jaar uitgeleend aan de Zaanse schans. Maar eigenlijk gebeurde daar niets mee. De tentoonstelling was niet meer dan een commerciële trekpleister om zoveel mogelijk honing aan toeristen te kunnen verkopen. Men ging er heel ongeïnteresseerd mee om.'

Een nieuwe lokatie

Om de zeer uitgebreide verzameling van Atse Dijkstra, na zijn overlijden, in stand te houden en te gaan beheren is door zijn erven een stichting in het leven geroepen. Voor wat betreft het imkeraandeel hierin wordt Baldi Dekker de vertegenwoordiger. De eerste werkzaamheden betekenden voornamelijk 'uitzoeken en opruimen'. Pas later zou een onderdak gezocht gaan worden. Dat gebeurde overigens sneller dan verwacht. Baldi Dekker: 'Toen de stichting 'Apiculturama' werd opgericht kwam ons ter ore dat men in Noordwolde een rietvlechtmuseum ging inrichten. Hierin zou volgens mij ook de bijenteelt een eigen plaats kunnen krijgen. Nu staat een gedeelte van de verzameling van Atse en van mijzelf aldaar uitgesteld. Weliswaar museaal gezien niet optimaal, maar wel een goede indruk gevend van het leven van honingbijen en het imkeren.'

In het druk-bezochte museum in Noordwolde, waar jaarlijks rond de 10.000 bezoekers komen, staan onder andere bijenwoningen, vanaf holle boomstammen tot de modernste kasten, uitgesteld. Verder vitrines vol gereedschappen, maar ook 'doodgewone dingen' zoals blikken, spaarpotten en noem maar op. Om het jaar wordt daar door Baldi tevens een wisseltentoonstelling vanuit zijn verzameling ingericht.

'Vraag het hem zelf maar!'

Door altijd rond te kijken, altijd te vragen, de bekende verzamelbeurzen te bezoeken en gebruik te maken van de vele, bekende 'via, via's' is het Baldi Dekker gelukt een verzameling bijeen te brengen waarvan het voor mij moeilijk in te schatten is hoe uniek deze is. Ik heb daar wel een idee over. Na vier uur aan een stuk door praten over bijen en verzamelen en het bekijken van allerlei verzamelde

zaken, in vele hoeken van Baldi's woning, heb ik nog maar een fractie gezien en nog lang niet alle verhalen gehoord. Bij de rondleiding door zijn collectie 'aan huis', wordt het ene verhaal over een eenvoudig etiket bijvoorbeeld aangevuld door het andere over het 'koninklijk' dekseltje van een honingpot. Wie daar nieuwsgierig naar is vraagt het hem zelf maar eens. Als hij daarvoor tussen alle drukte door nog tijd heeft tenminste. Want behalve verzamelen, waarover het in deze korte serie toch ging, geeft Baldi Dekker imkercursussen en lezingen, organiseert uitstapjes voor buitenlandse imkerverenigingen, richt met zijn materialen tentoonstellingen in en heeft daar tussendoor ook nog tijd voor imkeren.

Een vervolg

De voorbije maanden heb ik in enkele artikeltjes verzamelaars op bijengebied aan u mogen voorstellen. Zonder andere verzamelaars tekort te willen doen was het verhaal van Baldi Dekker (voorlopig?) het laatste. Via de verhalen over alsmaar groeiende verzamelingen zijn we uiteindelijk terecht gekomen bij een privé-collectie imkermaterialen die deels in een museum werd ondergebracht. Waar de 'passie' van Teunis en Elly Langerak stopte is Baldi Dekker nog een stapje verder gegaan. De komende maanden wil ik aanvullend daarop eens enkele van zulke bijenteeltmusea onder uw aandacht brengen. De zomermaanden, tijd voor uitstapjes bij uitstek, zijn dan inmiddels achter de rug. Maar wellicht kunt u inspiratie opdoen voor een nieuw seizoen. In ieder geval is er aan de hand van de bijeengebrachte verzamelingen veel te leren.

Het vermeerderen van de vuilboom (*Frangula alnus*)

De vuilboom, een prima nectarleverancier, die van mei tot september bloeit, is te vermeerderen door stratificeren en zaaien.

Dit gaat als volgt:

De bessen enige dagen te drogen leggen. In een poreuze bloempot een scherp leggen (tegen de muizen) en een laagje zand, daarop een aantal gedroogde bessen. Dan weer een laagje zand met bessen er op. Bloempot afdekken met glas en ingraven. In het vroege voorjaar de dan voorgekiemde zaden bij voorkeur in koude kas zaaien. Succes verzekerd (het gaat ook door de bloempot ca. 14 dagen in de diepvries te plaatsen.

Bron: Infoflits imkersvereniging 'Mijnstreek'.

Dat zijn nou van die fouten...

In het late voorjaar zouden er twintig Apideakastjes naar een bevruchtungsstation gestuurd worden. Omdat ik niet zeker was dat deze absoluut darrenvrij waren bevolkt, werd de volgende truc toegepast. Van geperforeerde aluminiumplaten met gaten van 5 mm doorsnee werden kleine roostertjes geknipt. Voor de uitgang kwamen er drie van die gaten. Deze gaten werden nog even met de boor op precies 5,0 mm doorsnee geboord. Dat zou dus goed gaan. Wat bleek? De koninginnen hebben in hun paringsdrift de kastjes wel verlaten, maar konden er niet in terugkeren. Bij controle bleek er 60% van de koninginnen voor het rooster te hangen. In darreroosters moeten dus geen ronde gaten zitten maar gleuven. Dat is dus nu begrepen. Doe er uw voordeel mee.

Jan Tempelman, Rotterdam.

Ervaring met 'spekraten'

In 1995 berichtte de heer S. Notermans over zijn ontmoeting met een Hongaars imker echtpaar, dat gebruik maakt van zogenaamde 'spekraten' voor de honingwinning. (Zie Bijen 4(11): 313-314. Dit jaar (1996) heeft de heer Notermans zelf zulke spekraten toegepast. Daarover meldt hij nu het volgende: Dit voorjaar heb ik de proef op de som genomen. Laat ik het meteen maar verklappen: het was een succes. Na het maken van de dubbele ramen en het verwijderen van de afstandsrepen uit de honingbak heb ik de nieuwe zeven ramen geplaatst. Uiteraard heb ik een rooster ingehangen. Dit laatste is noodzakelijk om te voorkomen dat de koningin er, tijdens het uitbouwen van de raat, eitjes in legt. Aanvankelijk ging het uitbouwen traag. Maar toen de dracht goed op gang kwam hebben de bijen de raat

prachtig uitgebouwd en, wat ook van belang is, volgestouwd met honing. Op de foto is één en ander duidelijk te zien. Als u naar de zijanten kijkt is goed te zien dat het twee aan elkaar bevestigde ramen zijn. Ofschoon de raat niet geheel verzegeld was bedroeg het totale gewicht ca. 2,5 kg en dat dus zeven maal. Ik zou zeggen niet slecht. Vooral omdat 1996 geen topjaar was wat honingopbrengst betrof. Nu de raten zijn uitgebouwd kan ik volgend jaar zonder rooster de 'spekraten' gaan gebruiken.

S. Notermans, Bilthoven.

Natuurlijk imkeren

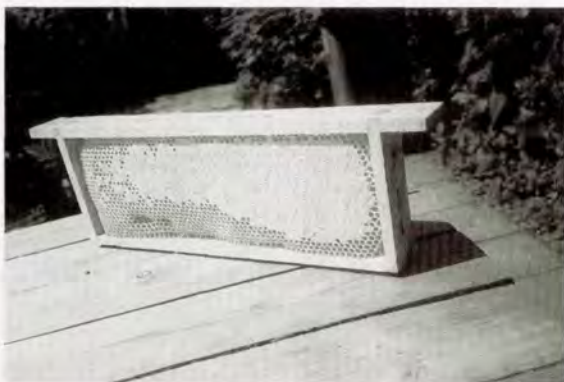
Allereerst wil ik als beginnend imker mijn waardering voor uw blad uitspreken, want ik heb hier veel steun aan op de weg naar volwassenheid in de imkerij. Van de eigen vereniging ontvang ik ook de nodige steun maar de manier van imkeren zoals ik mij dat voorstel om te gaan doen komt geloof ik niet meer voor. Mijn manier luidt als volgt en ik zou daarop gaarne reacties krijgen hoe ik dat het best kan aanpakken.

Momenteel heb ik twee volken (één is een natuurlijke zwerm en de andere een in de zomer verenigd volk volgens de Aalstermethode). Ik ben van plan de bijen het werk te laten doen en ze daarbij zo weinig mogelijk te hinderen. Laten zwermen (éénmaal per volk) en overvloedige koninginncellen verwijderen. De bijen zelf de raten volledig laten bouwen (enkel een beginstukje kunstraat) zowel voor broed- als honingkamer. De honing die de bijen in voorjaar en tijdens zomerdracht verzamelen laten houden en als uiteindelijk doel een sterk volk voor de heidedracht te hebben en na deze dracht ben ik dan van plan om een paar raampjes per kast voor eigen gebruik eruit te nemen. Ook het gebruik van bestrijdingsmiddelen zoals Apistan en Apitol stuit mij tegen de borst. Ik betwijfel of milieuvriendelijke bestrijdingsmethoden nuttig zijn. Dit was het dan in kort bestek, ik ben benieuwd of er onder de lezers iemand is die mij op weg kan helpen zoals mij dat voor ogen staat.

W. Leusink, Zwolle

Opmerking van de redactie

Voor biotechnische varroamijtbestrijding zie Bijen 3(5): 88-89 (1996).

Een zwarte bij op Texel?

R.F. Nolting

Sinds 1984 zijn de Waddeneilanden afgesloten voor het vervoer van bijen van en naar het vaste land van Nederland. Dit in verband met een mogelijke besmetting met de varroamijt. Door dit vervoersverbod is een unieke situatie ontstaan. Het was nu mogelijk om met de aanwezige 'Texelse' bij verder te telen, zonder invloeden van buitenaf. In het na-jaar van 1995 is er een onderzoek gestart om te bepalen in hoeverre dit resultaat heeft opgeleverd. Als eerste criterium werd de cubitaalindex genomen.

Methode

Op zeven standen verspreid over heel Texel werden van dertien volken monsters bijen verzameld. Van deze monsters werd van 50 bijen de rechttervleugel afgeknippt en op een diagraasje geplakt. Per glaasje gemiddeld 12 vleugels. Daarna werden de glaasjes in een diaprojector geplaatst om de index te meten volgens de waaiermethode van Jacobs, Rens en Podevijn (1975).

Resultaten en discussie

In Tabel 1 is de gemiddelde cubitaalindex met de standaardafwijking van de dertien volken weergegeven. Figuur 1 geeft de geografische ligging van de standen op Texel weer. De gemiddelde cubitaalindex van deze volken is $2,0 \pm 0,1$; $n=650$. Dit gemiddelde kan natuurlijk behoorlijk beïnvloed worden door

Tabel 1: De cubitaalindex plus de standaardafwijking van alle onderzochte volken. Ook de modus is gegeven.

	Volk	Cubitaalindex + standaardafwijking	Modus*
De Wilde	X	$2,0 \pm 0,21$	2,0
De Ruiter	X	$1,9 \pm 0,20$	1,8
Nolting	X	$1,8 \pm 0,30$	1,8
v. Vliet	16	$2,2 \pm 0,18$	2,3
v. Vliet	17	$1,9 \pm 0,30$	1,7-1,8
v. Vliet	12	$2,1 \pm 0,21$	2,0
v. Vliet	X	$2,2 \pm 0,22$	1,9
Tas	1	$1,9 \pm 0,22$	1,9
Tas	2	$1,9 \pm 0,24$	1,8-2,0
Tas	3	$2,0 \pm 0,21$	1,9-2,0
Tas	4	$2,1 \pm 0,23$	2,1
Schermer	X	$2,0 \pm 0,21$	2,0
Kok	X	$2,0 \pm 0,26$	1,8

*) De modus is de index die het meest voorkomt bij de 50 onderzochte bijen per monster.

uitschieters zowel naar onder als naar boven. Om dit te illustreren is in figuur 2 voor één volk deze spreiding grafisch weergegeven. De spreiding loopt van 1.3 naar 2.6. De cubitaalindex die het meest voorkomt (modus) ligt bij alle volken tussen de 1.8 en 2.0. Een lagere index zou kunnen wijzen op invloed van de zwarte bij en een hogere index op die van de italiaan of carnica. Aangezien de gemiddelde cubitaalindex van de carnica van 2,4 tot 2,0 loopt (Jacobs e.a., 1975) zouden we kunnen concluderen dat de invloed van de carnica op de Texelse bij zeer gering is.

Uit Tabel 1 blijkt dat de cubitaalindex die het meest voorkomt (Modus) gemiddeld $1,93 \pm 16$ is. Van de 650 scoorden 267 bijen tussen 1.8 en 2.0; dit is 41%.

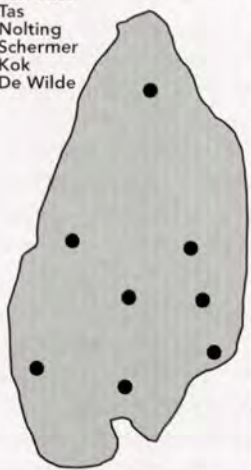
Natuurlijk is de Texelse bij gebastaardeerd, maar aangezien de carnica op Texel korte tijd (± 2 jaar) werd gehouden, zal zijn invloed langzaam afnemen. Dit wordt ook nog eens bevestigd als men de Texelse index met de index van carnica, italiaan en zwarte bij vergelijkt. Het lijkt er meer op dat de bij, die tegenwoordig op Texel voorkomt dicht bij de italiaan en zwarte bij ligt, en dus in hoofdzaak een mengsel is van de *Apis mellifera mellifera* en *Apis mellifera ligustica*. Op sommige standen (Nolting, Kok) lijkt de invloed van de zwarte bij (index 1.5 tot 1.9) nog sterk aanwezig. Per stand zijn er ook nog duidelijke verschillen per volk (zie tabel 1). Bij Van Vliet zijn er volken met een gemiddelde index van 1.9, maar ook van 2.2. Ondanks deze spreiding in de gemiddelde index, lijkt het erop dat het bestand op Texel zeer homogeen is. Als we er nu vanuit gaan dat er geen Italianen meer op Texel ingevoerd worden, zal de index naar de zwarte bij kunnen verschuiven. Dit zal natuurlijk tijd kosten, met de voorwaarde dat er geen andere rassen op Texel geïntroduceerd worden. Mocht het vervoersverbod opgeheven worden, dan gaat meer dan tien jaar telen zonder invloeden van buitenaf verloren en worden de laatste varroamijtvrije standen op de eilanden bedreigd. De bij op Texel zal altijd een kruising van verschillende rassen blijven, maar kan een unieke homogene populatie worden.

Conclusies

Hoewel dit onderzoek zeer beperkt is en nog uitgebreid moet worden, o.a. kijken naar andere ras-kenmerken, meer standen en volken bemonsteren, geeft het toch een goede indruk van de bijenpopulatie op Texel. Deze populatie is zeer homogeen en heeft een gemiddelde cubitaalindex van $2,0 \pm 0,1$. Dit

Cubitaal indexen op Texel,
najaar en zomer 1995

monsters van:
a. De Ruiter
b. Van Vliet
c. Tas
d. Nolting
e. Schermer
f. Kok
g. De Wilde

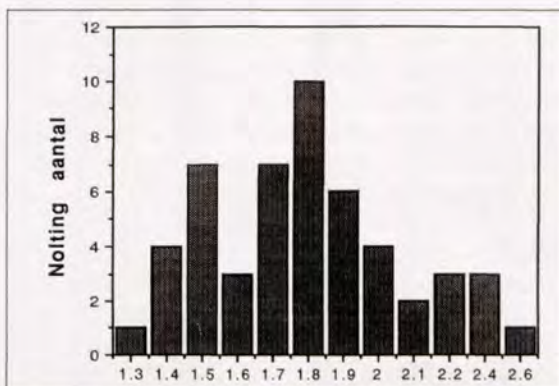

Figuur 1. Geografische spreiding van alle dertien volken op Texel, met gemiddelde cubitaalindex.

steeds kleiner wordt en Staatsbosbeheer ook al regulerend optreedt. Om dit onderzoek nog waardevoller te maken, zouden er eigenlijk in de rest van Nederland ook cubitaalindexen bepaald moeten worden, waardoor een goede vergelijking mogelijk wordt. Het is ook jammer dat er weinig literatuur op dit gebied beschikbaar is. In de meeste bijenboeken wordt dit niet behandeld. Voor op- of aanmerkingen en verdere informatie kunt u zich richten tot: P. van Vliet, Ruyslaan 81, 1796 AZ De Koog, Texel, 0222-317282.

Bron

Jacobs, F.J., Rens, M. en Podewijn, L. Rasbepaling van de honingbij (*Apis mellifera*) Een uitgave van de Vlaamse Imkers Bond v.z.w. (1975).

Figuur 2. Histogram, met de verdeling van de cubitaalindex van één van de onderzochte volken.

duidt er op dat de Texelse bij verwant is aan de zwarte bij, maar met invloeden van andere rassen. Het zou zonde zijn om deze populatie, die zeldzaam en nog steeds varroa-mijtvrij is, d.m.v. het intrekken van het vervoersverbod te beïnvloeden. Jammergenoeg werd op 13 mei 1996 de eerste varroa-mijt op Texel gevonden. Het kleine profijt, dat niet-Textelse imkers hiervan kunnen hebben, weegt niet op tegen de schade die aangericht kan worden. Ook omdat de bijenweide op Texel

Het Apimondia

H.H.W. Velthuis en O. van Laere

Het jubileumcongres van Apimondia (Apimondia bestaat 100 jaar!) wordt van 1 tot 6 september 1997 gehouden in Antwerpen. Het Apimondia-congres is bedoeld voor geïnteresseerde imkers, bijenteeltleraren, honinghandelaren en bijenwetenschappers, en alle overigen die belangstelling hebben voor bijen, hun activiteiten en hun produkten. Ditmaal zal er een buitengewoon programma worden geboden, waar allerlei zaken die met bijen en bijenhouden te maken hebben aan de orde zullen komen.

Plenaire zittingen met actuele thema's

Er zullen op de ochtenden in plenaire zittingen in- dende lezingen worden gehouden over verschillende thema's van de bijenteelt, waarin telkens een breed overzicht wordt gegeven van de huidige kennis. Voor deze voordrachten is gezocht naar sprekers die een uitstekende kennis van het onderwerp paren aan een uitstekende kwaliteit als spreker. Vanzelfsprekend zal er op een jubileumcongres worden gekeken naar zowel de historie als naar de komende ontwikkelingen van de bijenteelt; als het algemene congres-thema is dan ook gekozen voor 'Vroege en recente geschiedenis van de honingbij en de bijenteelt'. Binnen de volgende thema's zullen inleidende voordrachten worden gehouden:

- De toekomst van het verbruik van honing en andere produkten van het bijenvolk;
- De honingbij en biodiversiteit; wat weten we over de biologie van de hommels?
- Alternatieve bestrijdingsmethoden tegen bijenziekten;
- Bijenbestuiving in de modern ontwikkelende landbouw.
- Onderzoek naar de produkten van het bijenvolk.
- Van oude behandelingsmethoden naar moderne Apitherapie.
- Naar de bijenteeltontwikkeling in de 21e eeuw.

De spreektaal bij deze voordrachten zal hoofdzakelijk Engels zijn, maar Apimondia-congressen staan bekend om de gelijktijdig, via een koptelefoon te beluisteren vertaling in het Duits en Frans, en zelfs in elke andere taal als zich daar voldoende - dit wegens de zeer hoge kosten hieraan verbonden - belangstellenden voor aanmelden.

Congres in Antwerpen

Gespecialiseerde wetenschappelijke symposia

Daarnaast zijn er symposia, waar de verschillende commissies van Apimondia verantwoordelijkheid voor dragen, en waarin specialisten van over de gehele wereld de resultaten van hun wetenschappelijk onderzoek zullen meedelen. Iedere commissie heeft in het programma ongeveer een gehele middag toebedeeld gekregen voor een reeks korte voordrachten. Deze commissies zijn ingesteld voor de volgende gebieden: de economie van de bijenteelt, de bijenbiologie, de bijenziekten, de bijenweide en de bestuiving, bijenteelttechnieken en hulpmiddelen, de bijen en hun produkten in de gezondheid en tenslotte de bijenteelt voor de ontwikkeling van het platteland (waarbij met name de bijenteelt in de derde-wereldlanden van betekenis zijn). Het programma is zo uitgebreid, dat verschillende activiteiten tegelijkertijd zullen plaatsvinden; maar dat maakt het kiezen van een voor ieder persoonlijk meest interessante programma mogelijk. In deze voordrachten is de spreektaal Engels, zonder gelijktijdige vertalingen.

Diaserie, films, wedstrijden, folklore ...

Naast deze lezingen zullen nieuwe diaseries, films en video's gepresenteerd worden en hier is voor de makers een wedstrijd aan verbonden; wedstrijden zijn er ook voor inzenders van nieuw uitgegeven boeken, tijdschriften, uitvindingen en innovaties op het gebied van bijenteelttechnieken, foto's of fotoreeksen, postzegels en produkten. Er zal de eerste dag een grote ontvangst zijn, later ook een folkloristische avond, een jubileumconcert en een groots banket. Ook zal er, op woensdag 3 september, een reeks van excursies zijn op het gebied van de bijenteelt en andere zaken die de deelnemers kunnen interesseren.

De 'API-EXPO 97'

Een afzonderlijk geheel over een oppervlakte van 2.000 m³ vormt - zoals dat traditioneel het geval is - de API-EXPO 97, een grote tentoonstelling, waar fabrikanten, groot en klein, hun artikelen op bijenteeltgebied zullen exposeren en te koop aanbieden. Daarnaast, en in een aparte ruimte is er een tentoonstelling van munten en postzegels in relatie tot de bijenteelt, naast een aantal historische en biologische posters, kortom er is voor elk wat wils.

Kennis maken met het 'congres van bij ons'

Nu het congres zo dichtbij plaatsvindt en het reizen er naartoe zo gemakkelijk is, is hier een prachtige gelegenheid geboden kennis te maken met Apimondia (wanneer dat nog niet eerder was gebeurd) en om imkers uit andere landen en werelddelen te ontmoeten. Er is een folder in het Nederlands beschikbaar (Apimondia-congres, Dekokerlaan 13, B-9940 Evergem) met een inzendformulier, waarmee men zich voorlopig kan aanmelden. Men ontvangt dan op een later tijdstip de uitgewerkte gegevens over het programma. Voor wie slechts een deel van het congres wil meemaken is een verlaagd inschrijfgeld vastgesteld: men komt dan of de eerste helft (met of zonder excursie) of de laatste helft. Ook voor maximaal twee gezinsleden of andere meereizende personen is er een verlaagd tarief (maar zij ontvangen dan niet het grote congresboek). Wie daar prijs op stelt kan zijn overnachting via het congres laten verzorgen, waarbij de hotels gereduceerde prijzen zullen berekenen. Wie voor 1 juni betaalt is goedkoper uit dan late beslissers (een korting van rond 20%) en voor wie maar een deel van het programma wil meemaken is het van extra belang zich tijdig aan te melden, zodat men het uitgewerkte programma, waarop de definitieve keuze kan worden gebaseerd, op tijd krijgt toegestuurd. Daarin worden ook de verschillende excursies genoemd die rondom het congres, ervoor en erna, zijn georganiseerd naar voor de bijenhouders interessante laboratoria en bedrijven.

U wilt ook meedoen

Dan kan het zijn dat u actief wilt meedoen; hetzij een mededeling over het imkeren of het bijenleven, dan wel een diaserie of videoband wilt laten zien en mee wilt dingen naar een prijs. Dan moet u zeker nu reageren, want de aanmelding staat open tot 1 februari 1997. U stuurt dan een berichtje (in het Engels, Frans of Duits) aan: Apimondia, per brief (General Secretariat, Corso Vittorio Emanuele 101, I-00186, Rome) per fax (0039-6-685-22-86) of E-mail (apimondia@mclink.it) waarna de programma-commissie u verdere informatie zal verstrekken. De Apimondia-folder kunt u ook aanvragen bij de redactie van Bijen.

Tot ziens in Antwerpen!

De saaie pagina's in Bijen?

F.P. Bohlmeijer

Twee maal per jaar heeft de redactie van BIJEN een vergadering met de voorzitters van de bijenteelt-organisaties die gezamenlijk het maandblad uitgeven. In die vergadering wordt onder andere de Begroting en Verlies- en Winstrekening besproken.

Een belangrijk onderwerp is ook altijd de inhoud van BIJEN. Komt de inhoud overeen met de wensen van de imkers, zijn er nieuwe ideeën voor artikelen, wat zal de inhoud van het themanummer zijn, wat is de planning ten aanzien van de hoofdartikelen.

Diezelfde Bestuurders zijn met de redactie overeengekomen dat per maand acht pagina's beschikbaar moeten zijn voor het verenigingsnieuws. De lezers kent ze wel. Voor de herkenbaarheid hebben ze een grijze achtergrond en is de letter wat kleiner dan in de rest van het blad. Dat zijn uiterlijke kenmerken. Voor de leden van de verschillende organisaties bevatten ze vaak interessante gegevens over allerlei zaken over de vereniging of bond, maar ook over zaken ten aanzien van de bijenhouderij in het algemeen. Allemaal onderwerpen die aanzienlijk lezenswaardiger zijn dan de grijze kleur van de pagina doet vermoeden.

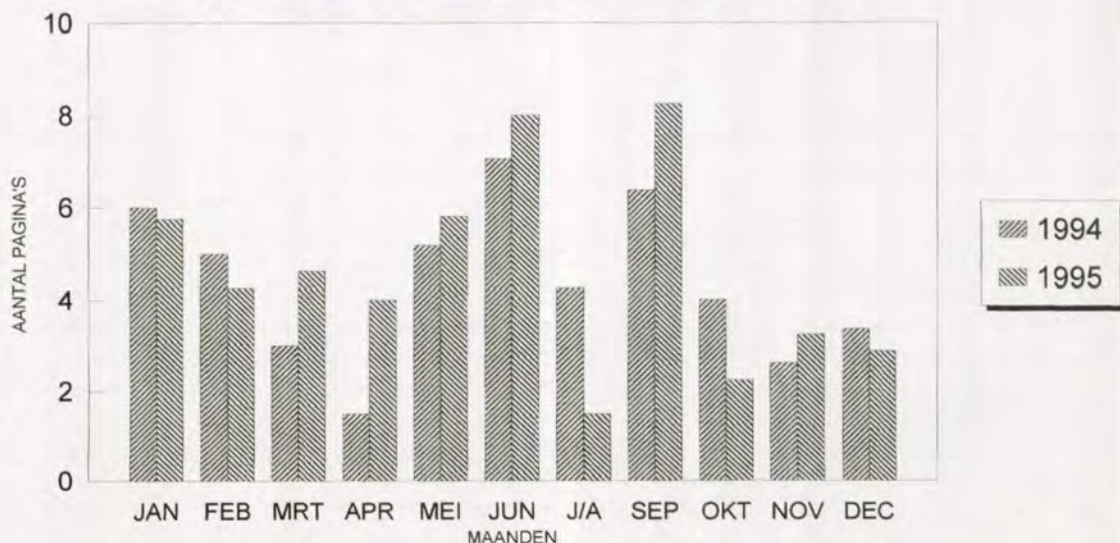
De redactie heeft in kaart gebracht of die Besturen al die pagina's wel gebruiken. Tot onze verbazing en die van de voorzitters bleek in de vergadering op 1 april, ja u leest het goed, dat in 1994 en 1995 gemiddeld per maand maar 4,5 pagina's met verenigingsnieuws werden gevuld. Dat betekende dus dat wij als redactie gemiddeld 3,5 pagina's extra per nummer tot onze beschikking hebben gehad voor artikelen, brieven. En wij verwachten dat die trend zich in 1996 zal doorzetten.

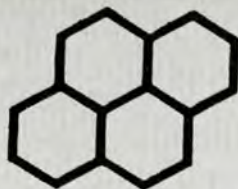
De grafiek die bij dit artikel is afgedrukt laat duidelijk zien hoe die grijze pagina's over de elf nummers zijn verdeeld geweest in 1994 en 1995.

Maar wat is nu de moraal van dit verhaal? We zouden een blad met 28 in plaats van 32 pagina's kunnen gaan maken. Maar de voorzitters en redactie kiezen voor kwaliteit en vullen graag die extra ruimte met goede informatie.

En de lezer? Die stort zich op het verenigingsnieuws in de wetenschap dat zij/hij gemiddeld per maand maar 4,5 pagina's hoeft door te worstelen en dat elders in het blad interessanter (?) zaken voor haar/hem klaar liggen.

VERENIGINGSNIEUWS VERDELING PER MAAND IN 1994 EN 1995

Verslag Algemene Vergadering

Karin Ridderbeks

De Algemene Vergadering van de LLTB werd gehouden op 14 september in het gemeenschapshuis te Baexem. In zijn openingswoord ging de voorzitter, de heer J. Caris, in op het tijdstip van de vergadering. Jaren geleden is besloten om de algemene vergadering op het einde van het jaar te houden. De reden hiervoor was dat het toenmalige secretariaat niet in de gelegenheid was om het jaarverslag en het financieel verslag gereed te hebben zo in de buurt van de maand maart. Het secretariaat is nu echter wel in staat om de stukken die nodig zijn voor de jaarvergadering in het begin van het jaar te produceren. Het bestuur heeft daarom besloten om in het vervolg de jaarvergadering weer in het begin van het jaar te houden. Omdat hij voor de laatste maal als voorzitter fungeert wierp hij een korte terugblik op de afgelopen tien jaar. Toen waren de belangrijkste zaken de nieuwe structuur van de Bond, de voorlichting inzake de varroamijt en de bestrijding van deze mijt, de medefinanciering van het Landelijk Proefbedrijf, de plannen tot het privatiseren van de voorlichting, verbetering van de bijenweide en het op peil brengen en houden van de vakkennis van de imkers. De nieuwe structuur is inmiddels ingevoerd. Geconcludeerd mag worden dat het instellen van de drie regio's een positieve uitwerking heeft gehad op het functioneren van de Bond. Toch zullen wij naar de leden toe duidelijk moeten maken wat wij als Bond willen. Op het ogenblik zijn wij, met hulp van een deskundige van de LLTB, bezig met het opstellen van een beleidsplan. Het tweede speerpunt was de voorlichting en bestrijding van de varroamijt. Inmiddels is iedere imker er wel van doordrongen dat juiste en intensieve bestrijding van deze mijt noodzakelijk is. De vraag is nu alleen nog hoe de bestrijding plaatsvindt. De toegelaten chemische bestrijdingsmiddelen werken effectief. Er bestaat echter het gevaar van resistentie. In plaats van het gebruik van de middelen Apistan en Apitol lijkt de darrenraatmethode een goed alternatief. Het bestuur heeft zich steeds op het standpunt gesteld dat het praktijkonderzoek met betrekking tot de bijenteelt van zo'n groot belang is dat het niet in gevaar mag komen door discussies over de hoogte van de bijdrage van de imkers. Dat wil niet zeggen dat wij niet ijveren voor een zo laag mogelijke bijdrage. Inmiddels liggen er afspraken dat onze bijdrage f10,- per lid per jaar bedraagt. De privatisering van de voorlichting was een hot item in 1987. De DLV Bijenteelt is niet meer. Dat is jammer en we merken nu eerst goed wat we missen. Al met al moet de voorzitter concluderen dat de aandachtspunten die in 1987 bestonden ook nu nog punten zijn die de inzet van alle imkers waard zijn. Verder besteedde hij nog uitvoerig aandacht aan de grote bijensterfte als gevolg van bespuitingen. Met name

bespuitingen ter bestrijding van bladluis op graan en aardappelen. De toegepaste middelen, dimethoat en parathion zijn toegelaten middelen ter bestrijding van bladluis. Inschakeling van de AID leidt dan ook niet tot het opmaken van een proces-verbaal omdat de betreffende landbouwers strafrechtelijk niet in overtreding zijn. Naar mening van de voorzitter waren de landbouwers die bespuitingen op hun produkten uitvoerden er zich niet van bewust welke schade werd aangericht. Schade niet alleen aan onze bijen maar ook aan andere dieren. Het gebeuren moet een les zijn voor de toekomst! Wat moet er gedaan worden? In de eerste plaats zullen we moeten proberen om de middelen dimethoat en parathion afgevoerd te krijgen van de lijst van toegelaten middelen. Via de Stichting Bedrijfsraad zijn de eerste stappen daartoe gezet. De gegevens omtrent de schade en de oorzaak zullen de imkers moeten leveren. Omtrent de werkelijke omvang van de schade kan men weinig zeggen. Schattenderwijs gaat het landelijk om ongeveer 200 imkers met 1.000 getroffen volken. Zeker weten we dat echter niet omdat de daarvoor benodigde gegevens ontbreken. Aangenomen kan echter worden dat er sprake is van omvangrijke schade. Schade die pas goed duidelijk zal worden bij de uitwintering in het voorjaar 1997. Daarom doet hij een dringend beroep op de getroffen imkers om hun schade te melden. Wij hebben daartoe formulieren ontwikkeld die op het secretariaat te verkrijgen zijn. Dus bij geconstateerde spuutschade melden bij de AID en bij het secretariaat van de Bond.

- Met betrekking tot de displays werd medegedeeld dat een kleine Werkgroep zich de afgelopen tijd heeft bezig gehouden met de displays. Inmiddels is besloten om nog één set kleine displays aan te kopen waarna deze vervolgens verdeeld zullen worden over de regio's.
- Verder wordt medegedeeld dat mw. Ridderbeks haar werkzaamheden als secretaris zal beëindigen. Wel is zij nog bereid een aantal administratieve taken te blijven vervullen. Het bestuur heeft over haar opvolging uitvoerig van gedachten gewisseld en heeft uiteindelijk gekozen voor een oplossing conform het Brabantse model waarbij de nieuwe secretaris een halve dag op het Landbouwhuis aanwezig zal zijn om de zaken af te handelen. Het bestuur heeft er voor gekozen om de heer Caris, na zijn aftreden als voorzitter, in deze functie te benoemen. Over de exacte werkwijze zullen de afdelingen nog geïnformeerd worden.
- De rekening 1995 en de begroting 1997 worden door de vergadering goedgekeurd en vastgesteld. De contributie wordt als volgt vastgesteld: gewone leden f40,-, jeugdleden f25,-, inclusief de bijdrage aan de medefinanciering voor de Ambrosiushoeve ad f10,- per lid.
- Conform de Statuten was de heer Caris niet meer herkiesbaar als voorzitter. Het bestuur stelde de heer F. Heessen uit Mook kandidaat. Van de 468 uitgebrachte stemmen waren er 455 vóór de heer Heessen. Verder werden er 13 blanco stemmen uitgebracht. Daarmee werd de heer Heessen gekozen tot voorzitter van de Bond. De heer Caris droeg de voorzittershamer over aan de heer Heessen en feliciteerde hem met zijn verkiezing tot voorzitter. De heer Heessen dankte de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen en zei toe zich in te

zullen zetten voor de Bond. De heer Heessen nam vervolgens als voorzitter de leiding van de vergadering over. Hij dankte de heer Caris voor zijn geweldige inzet voor de Bond van Imkers van de LLTB gedurende een zeer lange periode. Een periode die bovendien nog niet afgesloten wordt omdat hij als nieuwe secretaaris van de Bond zal gaan fungeren. De heer Caris heeft vele functies binnen de Bond vervuld en de nieuwbakken voorzitter memoreerde er een aantal. Het past de Bond om hem te danken voor zijn grote inzet ten behoeve van de imkerij in Limburg. Als teken van waardering speldde de voorzitter de heer Caris de gouden insigne op en bood hem vervolgens een attentie aan.

- Conform het rooster van aftreden was de heer H. v.d. Berg namens de regio Midden aftredend en herkiesbaar. De regio Midden stelde heer V.d. Berg wederom kandidaat. Geen van de aanwezige stemgerechtigde afgevaardigden wenste schriftelijk stemming zodat de heer V.d. Berg bij acclamatie werd herkozen. Verder deelde de voorzitter mede dat er in de regio Noord een vacature is ontstaan waarvoor de regio formeel nog geen voordracht heeft gedaan. Inmiddels heeft men gelukkig de heer V.d. Aa uit Bergen bereid gevonden om deze functie te gaan vervullen, maar het bestuur van de regio Noord dient dit nog officieel te bevestigen. Zodra dit gebeurd is zal de heer V.d. Aa als toevoerder de bestuursvergaderingen bijwonen waarna zijn definitieve benoeming plaats zal vinden op de eerstvolgende algemene vergadering.

352

Van de bestuurstafel

J. Beekman

De vergadering van het Bondsbestuur vond plaats op 26 september 1996. De volgende punten zijn besproken:

- De extra Bedrijfsraadvergadering d.d. 11 september 1996 j.l. over de spuutschade door bestrijding van luizen. (zie Bijen 5(11): 317 (1996)).
- Het informeel overleg met de aandeelhouders van de Honingzemerij 'Het Zuiden BV' te 's-Hertogenbosch d.d. 7 september jl.

Informatie is gegeven door de RvC aan de vertegenwoordigers van de aandeelhouders m.b.t. de stand van zaken Honingzemerij van het onderzoek naar de effectiviteit van het bedrijf.

- De Open dag op de Ambrosiushoeve en de algemene vergadering van de 'Vrienden van de Ambrosiushoeve' op 14 september 1996.
- Het was een geslaagde open dag.

- De belangstelling voor de stand van de BvB NCB was goed.
- De Honingkeuring die werd uitgevoerd door keurmeesters van de VBBN en de NCB is niet geheel vlekkeloos verlopen. In de toekomst dienen er goede afspraken gemaakt te worden over de keuringsnormen en de organisatie.
- Algemene vergadering Bond van Imkers LLTB op 14 september 1996.
- De heer J. Caris is afgetreden als voorzitter en opgevolgd door de heer F. Heessen.
- De heer J. Caris gaat het secretariaat van de Imkersbond van de LLTB runnen, volgens het model van de NCB.
- Vergadering van het bestuur Ambrosiushoeve op 19-09-96 waar de onderzoeksvoorstellen 1997 zijn besproken.
- Suikerrekening 1996

Deze rekening is voor onze bond met een klein negatief resultaat afgesloten.

- Het insturen en verzamelen van de spuutschadeformulieren. Imkers die spuutschade hebben, vul een formulier in! Zonder meldingen kan uw bestuur niets doen.
- Spuutschade Boekel.

- De voorzitter, de heer C. Roelen, de heer A. de Ruijter en de heer C. Havermans zullen een extra regiovergadering N.O.-Brabant bijwonen om de onderzoeksresultaten naar de oorzaak van de spuutschade in en om Boekel te bespreken. Een en ander naar aanleiding van negatieve opmerkingen vanuit de regio N.O.-Brabant.
- Studiedag 1996. De heer H. Weijnenborg doet verslag over de activiteiten die ondernemen zijn m.b.t. de studiedag.
 - Afspraken zijn gemaakt m.b.t. inrichten aula.
 - Ruggespraak wordt gehouden met de inleiders van het symposium om een en ander af te stemmen.
 - Foto's e.d. voor de workshop worden opgezocht.
 - Afname ledental

Dit punt wordt op de agenda gezet van de Bedrijfsraadvergadering op 18 november a.s., daarna te bespreken in de Bondsbestuursvergadering.

- Bedrijfswedstrijd

Er zijn vragen gerezen over het reglement van de Bedrijfswedstrijd. Er zijn verschillen geconstateerd tussen de Bonds- en verenigingswedstrijd. Suggesties worden besproken in de volgende Bondsbestuursvergadering.

- Diverse jubilea zijn opgeluisterd door Bondsbestuursleden, ook zijn zij aanwezig geweest bij het uitreiken van getuigenschappen aan cursisten van Helmond en Midden-Brabant.

Heeft u vragen/opmerkingen over bovenstaande zaken neemt u dan contact op met de secretaris J. Beekman 013-5836350 (maandag 08.30-16.30 uur).

Verslag Koolzaadreis in Bavel

A. Raats, Bestuur Reisgroep Bavel

De reisgroep Bavel bestaat al vele jaren. Als we goed zijn ingelicht, reisde men in het begin al naar de N.O.-Polder! Daarna kwam Oostelijk-Flevoland aan de beurt en tenslotte zijn wij samen vele jaren naar Zuidelijk-Flevoland getrokken. Voor zover we weten, altijd met twee of drie vrachtwagens van het expediteursbedrijf

Boemaars uit Molenschot.

Maart 1996 was het de laatste keer, want de Directie IJsselmeerpolders is opgeheven. Men is wel bezig een stichting op te richten, die de gronden zal beheren die niet in gebruik bij de gemeenten, Staatsbosbeheer en dergelijke instellingen zijn. Er bestaat mogelijk een kans dat door de Stichting toch nog wat koolzaad zal worden verbouwd.

In de loop van de jaren hebben we, met een grote groep imkers en zeer ijverige bijen, heel veel vloeibaar goud uit de polder gehaald. Het is daarom zo triest dat 1996 zo'n slecht jaar was voor de honingopbrengst. Waar het aan lag weten we niet, de omstandigheden waren vrijwel gelijk aan die van voorgaande jaren. Waarschijnlijk lag het aan het 'koolzaadras'.

De gele trui en de beker was voor Henny Mathijssen, met een, in verhouding grote voorsprong op de nummers twee en drie. De blauwe trui, voor beginnende imkers, ging naar Bart Jansen uit Rijen.

Janus Raats mocht de groene trui aantrekken, die beschikbaar was gesteld door de imker die over een periode van tien jaren het klassement aanvoerde. Hij hield Kees Bogaerts en Toon Wildhagen op afstand. De verenigingsbeker was voor Bavel. Meestal, en zeker als de kampioen een grote voorsprong op de anderen heeft, gaat deze laatste beker naar de vereniging waar hij behoort.

Een bijzonder woord van dank voor de secretaris van de Reisgroep, Kees Bogaerts, die al vele jaren de klassementslijsten opgesteld heeft.

Door onze vrienden uit Bavel werd een ontzettend gezellige middag georganiseerd op het terrein van de Schuttersvereniging St. Hubertus, gelegen in het landelijke groene buitengebied van Bavel. De kundige instructeurs van de schuttersvereniging zagen kans om in enkele uren van volslagen leken, goede schutters te maken. Menige bieboer zou, zo verzekerde men ons, best lid van hun vereniging kunnen worden. Janus Meeuwissen uit Prinsenbeek werd kampioen schutter en Kees Bogaerts veroverde de tweede plaats. Zonder anderen te kort te doen willen we speciaal Rini van Dinter, die werkelijk aan alles gedacht had, bedanken voor de perfecte organisatie. Kortom een dag om niet te vergeten!

De volledige uitslag van de gele trui was:

1. H. Mathijssen, Bavel
2. A. Chantrel, Prinsenbeek
3. H. Joosen, Teteringen
4. J. Adriaansen, Bavel
5. Mw. Meyvis, Teteringen
6. C. Roelen, Prinsenbeek

Het klassement voor de groene trui over de jaren 1987 t/m 1996:

1. A. Raats, Teteringen: 576 punten
2. C. Bogaerts, Bavel: 552 punten
3. A. Wildhagen, Prinsenbeek: 520 punten

Rectificatie

Tengevolge van een onzorgvuldigheid bij de opmaak van Bijen, is de laatste regel van het bericht van J. Beekman over het 75-jarig jubileum van 't Wilgeroosje uit Budel-Maarheze weggevalen. De gehele zin luidt 'Eerste voorzitter van de Imkersvereniging Budel en oprichter Bond van Bijenhouders NCB was de Eerwaarde deken Van Baars.'

Onze excuses voor deze omissie.

353

VBBN per E-mail

De Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland, gaat na bijna honderd jaar nog steeds met haar tijd mee!

Vragen en opmerkingen voor het secretariaat van de VBBN en bestellingen voor de afdeling Handel kunt u nu via de elektronische post versturen. Versturen via E-mail is makkelijk en bespaart veel tijd.

Vanaf heden bereikbaar via E-mail, het adres is bijenhuis@tip.nl.

Ook de kopij (behalve advertenties) voor Bijen kunt u via dit adres versturen.

Subvereniging Waterland van de VBBN is ook vanaf heden te vinden op internet. Het adres is <http://www.dds.nl/~piga/db/INS/waterlandimkersvereniging.html>

Uit de PC van de voorzitter

Dick Vunderink

Je hebt haalbijen en thuisbijen. Ook onder imkers en noem die dan maar 'lekker-aan-je-bijen-werken' imkers en de vergaderimkers, mensen die het leuk vinden om te besturen, om initiatieven te realiseren, die het leuk vinden om beweging in de zaak te brengen. Gelukkig zijn er meer haalimkers dan thuisimkers, want anders kwamen we om in de bureaucratie. De haalimkers begrijpen die vergaderimkers echt niet: hoe kunnen ze dat leuk vinden? Denk niet dat ik dat altijd leuk vind, maar na afloop van de laatste vergadering met de groepsbesturen, ging ik met een heel goed gevoel naar huis. Daar zat een club mensen die samen aan die VBBN wil bouwen, opinies en ideeën inbrengt. Die het HB een steun in de rug geeft. Ik probeer niet sentimenteel te doen, ik probeer opnieuw duidelijk te maken dat er in de VBBN iets verandert dankzij de nieuwe bestuursstructuur. Er is vertrouwen en

samenwerking en dat geeft resultaat. Helaas ook werk, want er kwamen nogal wat opmerkingen over ons beleidsplan en dan moet je snel aan het werk om dat bij te stellen ter bespreking in de groepsvergaderingen. Men was enthousiast over de demonstratie van de CD-ROM door onze computerfreaks (of Macintosh-freaks?) Henk van der Broek en Koert Pieters, zodat we nu definitief deze CD-ROM gaan produceren. Van verschillende kanten krijgen we materiaal aangeboden (waaronder het dia-archief van Arjen Neve!), zodat we voldoende beeldmateriaal hebben. Ik verzucht steeds: 'ja, maar nu ook nog een goede tekst, en dat is moeilijk'. Maar dan blijkt Otto de Kat al gestrikt te zijn, zodat ik ook die zorg kan afleggen. Zie je, daarom is vergaderen zo leuk!

De brieven van de Bedrijfsraad over de spuutschade zijn de deur uit. Nu is het even wachten op de reacties en het overleg. Goed dat er wintermaanden zijn, waarin dit soort zaken aandacht kunnen krijgen, in de hoop er in het nieuwe seizoen baat bij te hebben. De groepsbesturen hebben zich achter onze aanpak gesteld. Hierbij een klein citaat uit het blad Noorderbreedte 5/1996, waarin een landbouwer zich positief uitlaat over het phaceliaproject in het Oldambt. Hij zegt onder meer: een collega constateert veel minder luizen op aardappel als het perceel grenst aan een perceel met phacelia. Wat een mooie dromen wellen hieruit op.

Wij hebben laatst een bijdrage gegeven aan een handboek 'Natuurvriendelijk Tuinieren' van de AVVN (Volkstuiniers). Dat is een prima boek geworden met tal van leuke tips. Nu heeft men een deel van de inhoud inclusief de tips in een brochure 'Natuurlijk Tuinieren' (30 pag.) opgenomen en ons een aantal exemplaren aangeboden. Erg leuk voor de imker die z'n tuin natuurlijker wil maken en vogels en andere insecten wil lokken. Zijn er nog bijenparken waar geen nestblokken hangen voor solitaire bijen en hommels? Ik ken er tenminste één. De brochure is in het Bijenhuis Wageningen te koop en als de belangstelling groot is, kunnen we nabestellen. De belangstelling voor het natuurvriendelijk tuinieren bij de leden van de AVVN neemt trouwens hand over hand toe. Misschien moet u

daar eens een lezing geven over bijen en kijken of er plaats is voor een aantal volken. Ik ken iemand die werd uitgenodigd om er volken te plaatsen en men vond het zo leuk dat men ook nog een stal voor hem bouwde. Waarom gebeurt zoiets altijd bij anderen? Maar de kans om op dergelijke complexen wat kasten te plaatsen, neemt zeker toe. Ik zei het eerder, de stedelijke omgeving biedt een goede compensatie voor afnemende dracht. Zo bracht een ander iemand vandaag een artikel mee uit Frankrijk over de voorzitter van de Parijse imkers die twee kasten op het operagebouw Garnier heeft staan met een opbrengst van 150-200 kilo. Waarom gebeurt zoiets altijd bij andere voorzitters?

Ik wens u prettige dagen in de feestelijke december-maand.

bijen

FAMILIEBERICHTEN

Op 26 september 1996 is zeer plotseling overleden ons lid

ALBERTUS 'BART' HAGENS

in de leeftijd van 70 jaar.

Een fijn mens, altijd stond hij met raad en daad klaar. Hij was actief in meerdere verenigingen en werd algemeen gewaardeerd. Als er zich problemen voordeden kon hij heel rustig uit de hoek komen met een goede oplossing. Wij hebben heel prettig met hem samengewerkt aan een praalwagen, voor de viering van '1200 jaar Brummen'. Het laatste jaar had hij wat last van lichamelijke ongemakken, maar dit was niet verontrustend.

Wij zullen Bart missen.

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Brummen

Op 16 augustus 1996 is op 69-jarige leeftijd overleden, onze collega-imker

NORBERT MARI VAN HOVE

Hij had de ruimte van de polder lief, zijn bijen, de bloemen en het land van vruchtbaarheid en verte, tot ook zijn dromen kleiner werden; een hof, een pleintje gras en wat gerief, maar nu een hemel zonder grenzen ...

Wij wensen zijn familie veel sterkte toe bij het verwerken van dit grote verlies.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Hulst e.o.